

Araştırma Makalesi

Kadın Kooperatiflerine Yönelik Bir Çalışma: Antalya Köy Pazarı Örneği

A Study on Women's Cooperatives: The Case of Antalya Village Market

Şerife DURMAZ Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi serifedurmaz@akdeniz.edu.tr https://orcid.org/0000-0003-2739-9827	Büşra BARAN Bilim Uzmanı, Antalya busbaran@outlook.com https://orcid.org/0000-0001-5547-3460
---	--

Makale Geliş Tarihi	Makale Kabul Tarihi
27.06.2024	15.09.2024

Öz

Kooperatifler, insanların günlük insani ihtiyaçlarının tek başına karşılanamadığı durumlarda dayanışma yoluyla karşılanmasına yardımcı olan kuruluşlardır. Kadınların kurup işlettiği kooperatiflere kadın kooperatifleri adı verilmektedir. Kooperatiflerin kurulması kadar etkin ve etkili olması da önemlidir. Bu araştırmanın amacı da kooperatif ortağı kadınların kooperatife yönelik bakış açılarının ortaya çıkarılmasıdır. Araştırma sahasını Antalya Kepez Belediyesi ve Antalya İl Tarım ve Orman Müdürlüğü arasında imzalanarak kadın kooperatiflerinin kurulması ve kadın çiftçilerin desteklenmesi amacıyla açılan Antalya Köy Pazarı oluşturmaktadır.

Çalışma kapsamında bir nitel veri toplama yöntemi olan derinlemesine mülakat kullanılmıştır. Mülakatlarda kooperatif yöneticileri ile kooperatif ortağı kadınlara kapalı ve açık uçlu sorular yöneltilmiştir. Elde edilen bulgular kapsamında kooperatif yöneticileri ile kooperatif ortaklarının beklentilerinin tutarlı olmadığı, kooperatiflerin sağladığı eğitim ve fizibilite hizmetleri ile ortakların yararlandığı eğitim ve fizibilite hizmetlerinin tutarlı olmadığı, kooperatifler kamu desteklerinden yararlanırken ortakların bu desteklerden yararlanmadığı görülürken, yöneticilerin kooperatif kurma nedenleri ile ortakların kooperatifleri başarılı bulma nedenlerinin tutarlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kooperatif ortağı kadınlara yöneltilen açık uçlu sorulardan 6 adet tema elde edilmiştir. Bu temalardan kooperatif ortaklarının kooperatifi "yardımlaşma ve dayanışma" biçiminde tanımladığı, ortakların işgücü piyasasında herhangi bir engelle karşılaşmadığı, ortakların kooperatiflere en çok "satış potansiyelini artırmak" amacıyla katıldığı, ortakların kooperatif üyeliği öncesi cinsiyet ayrımcılığına uğramadığı, ortakların kamu desteklerinden haberdar olmadığı ve ortakların kamu desteklerinin artırılmasına yönelik taleplerinin olduğu sonuçlarına varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kooperatifçilik, Kadın Kooperatifçiliği, Dezavantajlı Gruplar, Kadının Güçlendirilmesi, Sosyal Politika

Abstract

Cooperatives are organizations that help people meet their daily human needs through solidarity when they cannot meet them alone. Cooperatives established and run by women are called women's cooperatives. It is as important for cooperatives to be effective and efficient as it is for them to be established. The aim of this research is to reveal the perspectives of women cooperative members towards cooperatives. The research field is the Antalya Village Market, which was opened with the aim of establishing women's cooperatives and supporting women farmers under the agreement signed between Antalya Kepez Municipality and Antalya Provincial Directorate of Agriculture and Forestry.

Önerilen Atf /Suggested Citation

Durmaz, Ş. & Baran, B., 2024, Kadın Kooperatiflerine Yönelik Bir Çalışma: Antalya Köy Pazarı Örneği, *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 59(3), 1997-2023.

Within the scope of the study, in-depth interviews, a qualitative data collection method, were used. During the interviews, closed-ended and open-ended questions were asked to cooperative managers and cooperative member women. The findings revealed that the expectations of cooperative managers and cooperative members were not consistent, the training and feasibility services provided by cooperatives were not consistent with the training and feasibility services provided by members, cooperatives benefited from public support while members did not, and managers' reasons for forming cooperatives were consistent with members' reasons for finding cooperatives successful. Six themes emerged from the open-ended questions asked of women cooperative members. From these themes, it was concluded that cooperative members define cooperatives as "cooperation and solidarity", that members do not face any barriers in the labor market, that members join cooperatives mostly to "increase sales potential", that members do not experience gender discrimination prior to cooperative membership, that members are not aware of public support, and that members have demands for increased public support.

Keywords: Cooperatives, Women's Cooperatives, Disadvantaged Groups, Women's Empowerment, Social Policy

1. Giriş

Günlük hayatta gereksinim duyulan insani ihtiyaçların tek başına karşılanamadığı durumlarda dayanışma yoluyla ihtiyaçların karşılanmasını sağlayan oluşumlara kooperatif denilmektedir. Kooperatifler; karşılıklı dayanışma, yardımlaşma ve kefalet ile mümkün olan en az maliyetle ortak çıkarların gözetilmesini amaçlayan, gerçek ve tüzel kişiler tarafından kurulmasında herhangi bir engel bulunmayan, ortak sayısı ve sermaye miktarı değişebilen ekonomik kuruluşlardır (Yalçın, 2018, s. 72). Uluslararası Kooperatif Birliğinin (International Cooperative Alliance-ICA) kooperatif tanımına göre kooperatifler; ortak sosyoekonomik ve kültürel ihtiyaç ve istekleri gerçekleştirmek için üyeleri tarafından sahip olunan, yönetilen ve kontrol edilen insan merkezli işletmelerdir (ICA, 2018). Bir diğer tanıma göre kooperatifler, insanların mevcut ihtiyaçlarının karşılıklı yardımlaşma ilkesi ile giderilmesi ve kooperatif ortaklarının çıkarlarının korunması amacıyla oluşturulmuş ekonomik kuruluşlardır (İzmir Valiliği, 2018). Alanyazında kooperatifçilik kelimesinin ortak bir tanımı bulunmamakla beraber, tanımlamalarda geçen bazı özelliklerin ortak olduğu göze çarpmaktadır. Buna göre; gönüllülük, dayanışma ve işbirliğini esas alan, ihtiyaç ya da belirli bazı amaçlara, halihazırda bulunan ekonomik düzen haricinde farklı yollar ile ulaşmaya çalışan kişilerin oluşturduğu ortaklık olarak kabul edilebilir (Ardakoç, 2021, s. 97). Her ülke kendi yasal çerçevesi dahilinde kooperatifçiliğe yönelik mevzuat hazırlamaktadır. Türkiye’de kooperatifçiliğe yönelik temel kanun 1969 yılında kabul edilen 1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu’dur.

Tarihsel süreçte kooperatifçilik çalışmalarına dair ilk izlerin insanlık tarihinin başladığı dönemlere kadar uzandığı görülmektedir. Ancak modern anlamda örgütlü bir organizasyon olarak kooperatifçiliğin ortaya çıkışı 19. yüzyıla dayandırılır. Modern kooperatifçilik hareketinin ilk başarılı örneği ise İngiltere’de görülmüştür. 1844 yılında 28 işçinin bir araya gelerek kurduğu Rochdale Haksever Öncüleri Kooperatif, Sanayi Devrimi sonucu çalışma ve yaşam koşulları giderek kötüleşen işçilerin yaşam standartlarını iyileştirebilmek amacıyla bazı ucuz ve kaliteli gıda ürünlerinin nakit para ile satıldığı yerler olarak örgütlenmiştir. 19.yy’da ekonomik faaliyetleri bütünüyle etkisi altına alan liberal düşünceye rağmen bu düşüncenin karşısında bulunan kendi kendine yardım kuruluşlarının bu dönemde ortaya çıktığı görülmektedir (Çakır, 2017; Çetin ve Gazi, 2015, s. 2; Zadil, 1969, s. 116).

Sosyal politikada oluşturulan teorik düşüncelerin uygulama alanlarında aktif olarak işleyebilmesi için bazı araçlara ihtiyaç duyulmaktadır. Temelde bu sosyal politika araçlarını kamu müdahalesi ve kolektif kendi kendine yardım mekanizmaları olarak ikiye ayırmak mümkündür. Kooperatifler kolektif kendi kendine yardım araçları arasında yer almaktadır (Özdemir ve Dura, 2010, s. 48; Yenihan, 2017, s. 181). Kooperatiflerin ortaklarına sağladığı bazı yararlar bulunmaktadır. Bu yararlar arasında, aracı kişilerin kazandığı komisyonun kısmen azaltılarak veya tamamen ortadan kaldırılarak emek ve sermaye birikiminin sağlanması, çeşitli kredilerin düşük faiz oranlarıyla ortaklara sunulması, haksız rekabetin önlenerek adil bir gelir dağılımının sağlanması ve ortaklara kendi kendini yönetme becerisinin edindirilmesi yer almaktadır (Serinikli, 2017, s. 681).

Sanayi Devrimi ekonomik hayatta oluşturduğu dönüşümün yanı sıra toplumsal hayatta da büyük etkiler yaratmıştır. Söz konusu bu değişimde toplumun belirli bir bölümü güç kazanırken diğerlerinin toplumun dışında kalma sorunu baş göstermiştir. Coğrafi konum, cinsiyet, cinsel yönelim, vatandaşlık, yaş ve fiziki durum gibi günden güne farklılaşan bazı faktörler sebebiyle toplum dışına itilen kişiler dezavantajlı grupları oluşturmaktadır (Geyik, 2020, s. 55; Yıldırım-Aykurt, 2020, s. 428). Bireyler

doğdukları andan itibaren biyolojik cinsiyetlerine ek olarak toplumsal bir rol de kazanmaktadır. Bu çerçevede kadınlar, toplum tarafından belirli bir takım davranış örgüsünün mensubu haline getirilmektedir. Günümüzde halen toplumsal cinsiyet algısında kadınlar ile erkekler arasında önemli derecede farklılıklar bulunmaktadır. Toplumsal konumda erkekler ilk sırada yer alırken kadınlar ikinci sıraya itilmektedir (Akkaş, 2020, s. 58; Vatandaş, 2007, s. 30). Bu sebeple kadınların toplumsal yaşamda farklı şekillerde desteklenmeleri bu açıdan önemlidir. Kooperatiflerde bu desteklerden birisidir.

Kadınlar tarafından kurulan ve işletilen kooperatiflere kadın kooperatifi denilmektedir. Yasal statü veya yükümlülük açısından diğer kooperatiflerden herhangi bir fark barındırmayan kadın kooperatifleri de 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nu temel kanun olarak kabul etmektedir. Hem devletlerce “kadın girişimciliği” ve “ekonomide kadın aktörlüğü” gibi kavramlarla kadın kooperatiflerinin gündeme taşınarak teşvik edilmesi hem de uluslararası kalkınma kuruluşları ve özel sektör paydaşlarının ilgisinin kadın kooperatiflerine kayması üzerine kadın kooperatifleri ayrı ve özel bir başlık haline gelmiştir. Kadın kooperatiflerinin diğer kooperatiflerden ayrılarak özel bir anlam kazanmasını sağlayan özellikler sosyo-ekonomik amaçları gerçekleştirme hedefi bulundurması ve toplumsal cinsiyet rolleri kapsamında ayrı bir önem taşımalarıdır (KEİG, 2018, s. 5-8). Kadın kooperatifleri kadınlara, kendi ülkelerinin sosyo-ekonomik gelişiminde faydalı olma imkânı, kooperatif üyesi kadın ortaklar ve onların çalıştırdığı kişilere uygun iş imkânı, kredi fırsatı ile finansal olanak, refah seviyesinde gelişme, psiko-sosyal durumlarda iyileşme, kaynaklara ulaşma gibi pek çok fırsat sunmaktadır (Özdemir, 2010, s. 336).

Dünyada görülen teknolojik, sosyal ve ekonomik pek çok değişiklik, kurumlarda modernleşme hareketlerine neden olmuştur. Modernleşme hareketlerine neden olan en önemli olgulardan birisi ise küreselleşmedir. Küreselleşmenin temel mantığında her ülkenin kendi sınırları içerisinde varlığını sürdüren ekonomik, sosyal, kültürel, ticaret, mesleki ve hatta sanatsal olguların ülke sınırlarını aşarak uluslararası bir değer kazanması yer almaktadır (Balay, 2004, s. 62; Güloğlu ve Korkmaz, 2005, s. 812). Küreselleşme kavramının artan önemi ulus devlet kavramının anlam kaybetmesine neden olmuş ve ulus devlet kavramının ekonomik düzende karar verici mekanizma olma görevini yerine getirememesine, geçerli olan ulus devlet düzenlemelerinin sınırlı kalmasına neden olmuştur. Bu durumda ekonomik açıdan yerel birimler, kentler ve bölgeler önem kazanmaya başlamıştır. Günümüzde ise yaşanan gelişmelerle beraber ülkeler kimi yetkilerini ulus-üstü birliklere devrederken kimi yetkilerini ulus-altı birliklere devretmektedir. Bu durumda küreselleşme hareketlerine tepki olarak ortaya çıkan yerelleşme hareketinin küreselleşme hareketi ile birbirini tamamlayıcı iki öge haline geldiği söylenebilir. Küreselleşme bir taraftan bölgeselleşme ve bağımlılık seviyesini yükseltirken bir taraftan da yerelleşmeyi barındırmaktadır. Küreselleşme hareketleri içerisinde kooperatiflerin üzerine düşen görev ise ortak birtakım amaçlar edinmiş kişilerin tek başlarına yerine getiremeyecekleri işlevleri beraber gerçekleştirme gayretini desteklemektir. Bu kapsamda kooperatifler küreselleşme karşısında yerel ekonomileri dengeleyici bir rol üstlenirler. Ayrıca küreselleşme sebebiyle yerel ekonomilerde oluşan eksik rekabeti tamamlayıcı görevleri de bulunmaktadır (Kanyılmaz-Polat, 2010 s. 19; Okur ve Çakıcı, 2007, s. 3; Siverekli-Demircan, 2007, s. 147). Ayrıca küreselleşme olgusunun giderek daha fazla desteklendiği günümüz dünyasında kadının güçlendirilmesine destek vermek sadece mikro ekonomik anlam taşımamakta, toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden dağıtılması, ülkelerde ekonomik büyümenin desteklenerek sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşılması, eğitim, politika, sosyal barış ve bu gibi konular açısından da önem arz etmektedir. Nitekim İş Dünyası ve Sürdürülebilir Kalkınma Derneği (SKD)'nin Boston Consulting Group'un 2019 yılı araştırma raporundan aktardığına göre; kadın ve erkek girişimci oranları eşitlendiği takdirde dünya gayri safi milli hasılasına %3-6 oranında katkı yapacağı belirlenmiştir. Bu durum ülke yöneticilerinin de dikkatini çekmiş, farkındalıkların oluşmasına ve buna yönelik uygulamaların yürürlüğe konulmasına sebep olmuştur.

Kadın kooperatiflerinin Türkiye'deki önemine, 13 Aralık 2018 günü yayınlanan Cumhurbaşkanlığı İkinci Yüz Günlük Eylem Planı kapsamında Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı için belirlenen 25 eylemden birisi olan “Kadın kooperatiflerinin güçlendirilmesi amacıyla Kamu, Üniversite, STK ve özel sektör işbirliğinde faaliyetlerin başlatılması” kararı ile dikkat çekilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, 2018, s. 10). 2019 yılında ise kadın kooperatiflerinin kurulması ve kadın çiftçiler tarafından üretilen doğal ürünlerin ekonomiye kazandırılması amacıyla Antalya Kepez Belediyesi ve Antalya İl Tarım ve Orman Müdürlüğü arasında işbirliği protokolü imzalanarak Antalya Köy Pazarı'nın kurulması kararı alınmıştır (Antalya İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, 2019). Bu çalışma, her geçen gün

önemine vurgu yapılan kadın kooperatifçiliğine karşı Antalya Köy Pazarı'nda satış yapan kadın kooperatifi ortaklarının kooperatife bakış açılarını ortaya koymak amacıyla hazırlanmıştır.

1.1. Kadının Güçlendirilmesi ve Kadın Kooperatifleri

Kadınlar tarih boyunca sadece ekonomik ve sosyal yönden dışlanmamış ayrıca eğitim, mülkiyet, politik hak, ticari bilgi sahibi olma ve bu grup için oldukça zor olan kaynaklara ulaşma ve ulaşılan bu kaynakları kullanma bilgisinden de mahrum edilmişlerdir. Bu sebeple dezavantajlı gruplar içerisinde yoğunluğu oldukça büyük olan kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet temelinde oluşan engelleri ortadan kaldırmak için kullanılan iş modellerinden birisi de kooperatifçiliktir. Özellikle geleneksel toplumlarda görülen ve kadınlara yüklenen iffet ile saflık özellikleri, kadınların bu toplumlarda daha kırılğan bir yapıya sahip olmasına neden olmaktadır. Kadın kooperatiflerinin ise özellikle geleneksel ve ataerkil toplum yapılarında kadınların toplum içerisinde daha güçlü bir pozisyon elde etmesini sağladığı söylenebilir. Kadınların güçlendirilmesine yönelik kanıtlarından bazıları; karar alma süreçlerine artan oranlı aktif katılım, toplumdaki eşitlikçi statü isteği, politik güç ile artan hak kazanımlardır. ILO verileri incelendiğinde son yıllarda kadın kooperatiflerinde yalnızca niceliksel artış değil aynı zamanda kooperatiflerin liderlik ve yönetim kademelerinde de kadınların görev alma oranlarında artış olduğunu görülmektedir. Buradan hareketle toplumsal cinsiyet konusuna yönelik artan ilginin, kadın kooperatiflerini konuya daha duyarlı hale getirdiği sonucuna varılabilir. Böylece kooperatiflerin ortaklarına yalnızca ekonomik güç değil sosyal statü de kazandırdığı anlaşılmaktadır (Balkız ve Öztürk, 2013, s. 8; ILO, 2015, s. 7; TÜRKONFED, 2020, s. 15 WFTO, 2019).

Kadın kooperatifleri sosyo-ekonomik ilerleme hedefleri, görece düz (hiyerarşik olmayan) yapıları nedeniyle ayrı bir ekseninde incelenebilir. Kadın kooperatiflerinin birçoğu aşağıdan yukarıya yaklaşımının bir sonucu olarak gelişir ve yerel halkın ihtiyaçlarını yansıtır. Türkiye'de kadın kooperatiflerinin sektörel dağılımı dünyadaki dağılım ile paralellik göstermektedir (Çınar, Akyüz, Uğur-Çınar ve Öncüler-Yayalar, 2021, s. 781). Gerek dünyada gerekse Türkiye'de farklı coğrafya ve farklı kimliklere mensup insanlar tarafından kurulan kadın kooperatiflerinin tek ortak noktası kadınlar tarafından kurulup işletilmesi değildir. Kooperatiflerde kadın ortaklar arasında oluşturulan kadın eylemi kadın güçlenmesini aktif hale getirmektedir (Sosyal Ekonomi, 2021).

Kadın kooperatiflerinin amacı, kadınların sosyo-kültürel ve ekonomik ihtiyaçları ile ekonomik faaliyetleri çerçevesinde bulunan mal ve hizmet üretimi ve bunların pazarlanmasına yönelik ortaya çıkan ihtiyaçları karşılamak, girişim ve beceri gelişimlerini desteklemek ve ortaklarının çıkarlarını koruyarak sağlıklı bir çevrede yaşamalarını sağlamaktır (Ticaret Bakanlığı, 2019a, s. 3). Türkiye'de kadın eşitsizliklerine yönelik çalışmalardan bazıları 1986 yılında Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı (KEDV) tarafından yapılmıştır. 1986 yılından günümüze dek Türkiye'deki kadınların yoksulluk ve eşitsizliklerini çözümlenme ve güçlü bir toplum oluşturmaya katkı sağlamak amacıyla çalışan KEDV, 2001 yılında ilk kadın kooperatifinin kurulması için de önemli katkılar sağlamıştır. Ayrıca 2001 yılından günümüze kadar 60 kadın kooperatifinin kuruluşunu destekleyen KEDV 2008 yılında kooperatiflerin bir araya gelerek bilgi alışverişinde bulunabilecekleri, sorunlara çözüm bulabilecekleri ve kooperatifler arası iş birliklerinin oluşturulabilmesi için "Kadın Kooperatifleri İletişim Ağı"nı da aktif hale getirmiştir (KEDV, 2022; Serinikli, 2016, s. 601; Taş ve Kazar, 2019, s. 1841). Türkiye'deki kadın yoksulluğunun giderilmesi amacıyla desteklenen kadın kooperatiflerinin kurulmasına katkı sağlayan diğer kuruluşlara örnek olarak belediyeler, valilikler, sanayi ve ticaret odaları, dernekler, Türkiye İş Kurumu (İŞKUR), Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) sayılabilir (Serinikli, 2016, s. 601).

Türkiye'de Ticaret Bakanlığı tarafından uygulanan Kooperatiflerin Destek Programı (KOOP-DES) ile kooperatif ve üst kuruluşlarının üretim ve istihdama yönelik yatırımlarına yönelik oluşturulan projelerin desteklenmesi sağlanmaktadır. Bu kapsamda KOOP-DES programı kapsamında kadınlara sağlanan ayrıcalıklar da bulunmaktadır. Program dahilinde ortaklarının %90'ı kadın olan kooperatiflere, yaşlı ve engelli bakım merkezleri ve çocuk kulüpleri ile kreş ve gündüz bakımevlerinin demirbaş ve eşya niteliğindeki yatırım malı alımlarında hibe destekleri yalnızca bu tür kooperatiflere verilmektedir. Ayrıca bu tür kooperatiflerde kalkınmada öncelikli yöre koşulu aranmadan hibe oranı da %75 oranında uygulanmaktadır (Ticaret Bakanlığı, 2019b).

Katılımcı kalkınma yaklaşımını benimsemek, cinsiyete dengeli yaklaşmak, kadın kimliğini göz önüne almak, yerel değerleri ortaya çıkarmak ve dezavantajları gözetmek gibi önemli unsurları barındırması sebebiyle başarılı kuruluşlar arasında yer alan kadın kooperatifleri belirli amaçlar doğrultusunda üretim ve istihdam sağlamaktadır. Bu kapsamda kadın kooperatiflerinin amaçları; ortaklarına mesleki eğitim vererek el becerilerini geliştirmek, ortaklarının mal ve hizmet üretiminde ihtiyaç duyduğu gerekli ekipman ve girdileri sağlamak ile ortaklarının sosyo-kültürel ihtiyaçlarını gidererek, sağlıklı ve iyi gelişmiş bir çevrede yaşamaları için zemin hazırlamak şeklinde sıralanabilir (Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü, 2012, s. 27-28).

2. Amaç ve Yöntem

Yerel yönetimler bazen belirli birtakım hizmetlerin sağlanması için sivil toplum kuruluşları ve gönüllü kişiler ile iş birliği yapabilir. Bu kapsamda bazı alanlara yönelik yerel halkın bilgisinden faydalanmak, deneyim ve tecrübelerini harekete geçirmek, yoksulluk ve işsizlik gibi temel ekonomik sorunlara alternatif çözüm üretebilmek amacıyla çeşitli sanayi ve ticaret odaları gibi farklı alanlardaki meslek kuruluşları, vakıflar, dernekler ve kooperatiflerle iş birliği yapmaktadır (Koçak ve Kavi, 2014, s. 39; Zengin, 1999, s. 113).

Bu çalışmada kooperatif ortağı kadınların kooperatife yönelik bakış açılarının ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda Antalya Kepez Belediyesi ile Antalya İl Tarım ve Orman Müdürlüğü iş birliğiyle açılan Antalya Köy Pazarı örneklem olarak seçilmiştir.

Creswell (2013, s. 48)'e göre mevcut herhangi bir problemin keşfedilme ihtiyacı nitel araştırma yapma gereksinimini doğurur. Nitel araştırma yöntemini kullanan araştırmacı karmaşık konulara detaylı bakış açısı kazandırabilir. Bu çalışmada da kooperatif yöneticileri ile kooperatif ortağı kadınların kooperatife bakış açılarına dair detayların tespit edilmesi, kooperatif ortağı kadınların beklentileri ve karşılaştıkları sorunların ortaya çıkarılabilmesi için nitel araştırma yönteminin kullanılması tercih edilmiştir. Esnek bir veri toplama tekniği olan ve açık uçlu sorular ile araştırma konusunun bütün yönlerini detaylı biçimde ortaya koymaya olanak tanıyan derinlemesine mülakat (Tekin, 2006, s. 101), bu çalışmanın veri toplama tekniği olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın yapılabilmesi için Akdeniz Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulundan 16.02.2022 tarihli 03 toplantı ve 56 karar sayılı Etik Kurulu Kararı ile gerekli izin alınmıştır.

Antalya Köy Pazarı etkinliğine toplamda 5 kadın kooperatifi katılım sağlamıştır. Araştırma örneklemini 5'i kooperatif yöneticisi ve 17'si kooperatif ortağı kadın olmak üzere toplamda 22 kişiden oluşmaktadır. Görüşmeciler ile yüz yüze görüşmeler Köy Pazarında gerçekleştirilmiştir. Derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmeden önce güvenilirlik ve geçerlilik için gerekli olan durumlar göz önünde bulundurulmuştur. Saha çalışması öncesi literatür taramaları tamamlanarak bir kavramsal çerçeve oluşturulmuş ve elde edilen bu kavramsal çerçeveye sadık kalınarak yarı yapılandırılmış mülakat formu hazırlanmıştır. Hazırlanan mülakat formu üzerinden soruların görüşmeciler tarafından doğru anlaşıldığından emin olabilmek için beş adet pilot çalışma gerçekleştirilmiştir. Pilot görüşmelerden elde edilen veriler ışığında mülakat formunda kooperatifin sunduğu olanaklar ile ilgili bazı soruların tekrarlı türde olduğu tespit edilerek gerekli revize işlemleri tamamlanmıştır. Araştırmanın saha aşamasında görüşmecilerin isimleri alınmamış, elde edilen verilerin yalnızca bu çalışma için bilimsel amaçla kullanılacağı ve bir başka nedenle üçüncü kişilerle kimlik bilgilerinin paylaşılmayacağına dair gerekli bilgilendirmeler yapılmıştır. Mülakata başlanmadan önce görüşmecilere onam bilgisi verilmiş ve çalışmanın bulgular kısmında görüşmeciler kodlanmıştır. Araştırmacı, görüşme sırasında mülakat formunda yer alan ve birbiri ile bağlantılı olarak hazırlanan soruları tarafsız biçimde görüşmecilere sormuştur. Görüşmeler sonrasında yazılı hale getirilen ses kayıt metinleri sonraki günlerde görüşmecilere gösterilerek onay alınmıştır. Çalışmada elde edilen veriler bulgular kısmında doğrudan alıntılar biçiminde herhangi bir değişiklik yapılmadan verilmiştir. Görüşmeler sonucu elde edilen veriler önceden belirlenen temalara göre sınıflandırılmış ve sınıflandırılan veriler çalışmanın amacına uygun şekilde yenilenecek ortaya çıkarılan yeni temalar çerçevesinde yorumlanması sağlanmıştır.

Nitel araştırmalarda esnek bir tutum temel alınmakta ve üzerinde araştırma yapılan konunun saha içinde olgularla etkileşime girdikçe şekillenmesine olanak tanınmaktadır. Ayrıca verilerin toplanması ve analiz işlemleri birbirine paralel şekilde yürütülmektedir (Akbulut, 2018, s. 184; Çelik, Baykal ve Memur,

2020, s. 383). Bu araştırmada da veri toplama ve analiz işlemleri eş zamanlı olarak tamamlanmıştır. Verilerin çözümlenmesini kolaylaştırmak amacıyla kooperatif yöneticileri Y (Yönetici) harfiyle (Y1,Y2...,Y5), kooperatif ortağı kadınlar G (Görüşmeci) harfiyle (G1, G2,...,G17) şeklinde kodlanmıştır.

Nitel araştırmalarda veri analiz aşamaları verilerin kodlanması, temaların belirlenmesi, kod ve temaların düzenlenmesi ve bulguların tanımlanarak yorumlanması olmak üzere dört kademelidir (Bahar ve Durmaz, 2023, s. 716). Bu çalışmanın veri çözümlene yöntemi içerik analizi olarak belirlenmiştir. İçerik analizini kullanan araştırmacılar metin, belge, doküman ve temaların belli başlı kurallar dahilinde nesnel olarak irdeleyebilmektedir. Söz konusu bu teknik, sosyal gerçekliğe dair niteliklerin ortaya çıkarılması ve analiz edilmesi hususunda olanak sağlamaktadır. Tümevarımcı analiz olarak da adlandırılan içerik analizini kullanan araştırmacı, elde ettiği verileri belirli kavram ve temalar çevresinde toparlayarak verilerin anlaşılır şekilde düzenleyebilme imkânına sahiptir (Akbulut, 2018, s. 186; Metin ve Ünal, 2022, s. 275). Çalışma da ayrıca görüşmecilerden elde edilen veriler betimsel şekilde de aktarılmıştır. Bu araştırma kapsamında yönetici ve görüşmecilerden elde edilen notlar ve ses kayıtları bilgisayar ortamında yazılı hale dönüştürülerek veri tabanı elde edilmiştir. Elde edilen veriler MAXQDA 2020 sürümüne aktarılarak kodlama işlemi gerçekteşirilmifitir. Elde edilen kod ve alt kodlar yaratıcı kodlama menüsünde görselleştirilmifitir.

3. Bulgular

Kooperatif ortağı kadınların kooperatiflere yönelik bakış ağıları verilmeden önce üyesi oldukları kooperatiflerin yöneticileriyle de mülakatlar yapılarak kooperatifin kurulma nedenleri, sunulan vaatler ve alınan kamusal destekler hakkında bilgi alınmış ve kooperatiflerin mevcut görünimleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ardından elde edilen veriler ışığında kooperatif ortağı kadınlara açık/kapalı uçlu sorular sorularak kooperatifçiliğe yönelik bakış ağıları tespit edilmeye çalışılmıştır.

3.1. Kooperatif Yöneticilerinin Kooperatifçiliğe Bakış Açısı

Kooperatif ortağı kadınların kooperatife yönelik bakış ağılarını ortaya çıkarmadan önce üyesi oldukları kooperatifler hakkında bilgi sahibi olmanın, örneklemin bakış açısını anlamakta kolaylık sağlayacağı düşünölmüş ve kooperatif ile ilgili açık/kapalı uçlu sorular kooperatif yöneticilerine yöneltilerek elde edilen bulgular aşağıda gösterilmiştir. Köy pazarında satış yapan 5 kooperatif yöneticisi de görüşme yapmayı kabul etmiştir.

Tablo 1: Kooperatiflerin Ortaklara Sunduğu Vaadler

	Y*1	Y2	Y3	Y4	Y5	f (Toplam)
Kadınların özgüvenini artırmak			√			1
Kolektif çalışma bilincinin kadınlara aşılanması			√		√	2
Üretim ya da satış yapma imkânı sağlamak/satış potansiyelini artırmak	√			√	√	3
Yetki ve sorumluluk devri	√					1
Kadınlara sosyoekonomik görünürlük sağlamak		√				1

Y*: Yönetici

Yöneticilere kooperatif ortaklarına sunulan vaatlerin neler olduğu açık uçlu bir şekilde sorulmuş ve elde edilen bulgular temalaştırılarak Tablo 1’de verilmiştir. Tabloya göre kooperatiflerin ortaklarına sunduğu vaatler sırasıyla üretim ya da satış yapma imkânı sağlamak/satış potansiyelini artırmak, kolektif çalışma bilincinin kadınlara aşılması, kadınların özgüvenini artırmak, yetki ve sorumluluk devri ve kadınlara sosyoekonomik görünürlük sağlamaktır.

Tablo 2: Kooperatiflerin Eğitim İmkânı Sağlama Durumu

	Y1	Y2	Y3	Y4	Y5	f (Toplam)
Var		+	+		+	3
KOSGEB Eğitimleri					+	1
Ortaklara toplu eğitim olanağı			+			1
Takı tasarım dersleri		+				1
Amigurumi dersleri		+				1
Okuma-yazma dersleri		+				1
Hijyen belgesi aracılığıyla mutfak eğitimi		+				1
Belirli zaman aralıklarıyla farklı hobilere yönelik eğitim	+					1
Yok				+		1
Eğitim Programı Revize Sıklığı						
Ayda bir kez			+			1
Standart bir revize sıklığı yok	+					1

Yöneticilere ortaklarına sağladıkları eğitim imkânları ve bu eğitimlerin revize edilme sıklığı açık uçlu bir şekilde sorulmuş ve elde edilen bulgular temalaştırılarak Tablo 2’de verilmiştir. Tabloya göre Antalya Köy Pazarı’na katılan toplam beş kooperatifin üçü kooperatif ortaklarına eğitim imkânı sunarken bir kooperatifin eğitim imkânı sunmadığı, bir kooperatifin ise süreklilik içermeyen eğitim imkânı sunduğu görülmektedir. Ortaklarına eğitim imkânı sunduğunu ifade eden üç kooperatiften yalnızca biri eğitim programlarını ayda bir kez revize ettiğini belirtirken süreklilik ifade etmeyen

eğitimler olduğunu ifade eden bir kooperatif ise verdikleri bu eğitimin standart bir revize sıklığının olmadığını belirtmiştir.

Tablo 3: Kooperatiflerin Kamudan Destek Alma Durumu

	Y1	Y2	Y3	Y4	Y5	f (Toplam)
Hayır			+		+	2
Evet	+	+		+		3
Burdur Belediyesi				+		1
Muratpaşa Belediyesi		+				1
Tarım Müdürlüğü		+				1
Kepez Belediyesi		+				1
Ticaret ve Sanayi Odası		+				1
Yararlanılan Kamu Destekleri						
İmar (bayındırlık işleri)		+				1
Satın alma işlerinde kolaylık		+				1
İnsan kaynaklarının geliştirilmesi programları	+	+				2
Araştırma ve yönetim danışmanlığı	+					1
Bilgilendirme ve halkla ilişkiler	+	+				2
Teknoloji ve yenilikler hakkında danışmanlık	+	+				2
Yasalar ve vergiler hakkında danışmanlık		+				1
Uygun görülen diğer destek hizmetleri				+		1

Yöneticilere kooperatiflerinin herhangi bir kamusal destek alıp almadıkları açık uçlu bir şekilde sorulmuş ve elde edilen bulgular temalaştırılarak Tablo 3'te verilmiştir. Tabloya göre Antalya Köy Pazarı'na katılan toplam beş kooperatifinin üçü kamudan destek alırken ikisi kamudan destek almadığını

belirtmiştir. Bu kapsamda kamu desteğinden yararlanan kooperatiflerin belediyeler, tarım müdürlüğü ile ticaret ve sanayi odaları gibi kurumların sunduğu kamu desteklerinden faydalandığı görülmektedir. Yine tabloya göre kooperatiflerin en çok yararlandığı kamu desteklerinin başında ise insan kaynaklarının geliştirilmesi programları, bilgilendirme ve halkla ilişkiler, teknoloji ve yenilikler hakkında danışmanlık olduğu tespit edilmiştir.

Kooperatif yöneticilerine ayrıca herhangi bir kamu desteği beklentilerinin olup olmadığı da sorulmuş ve yöneticilerin 4'ü kooperatiflere özel sabit satış noktalarının oluşturulması, 1'i ise belediyelerin aracı konumunda olarak satış yapmaya imkân tanınmasına yönelik beklentilerinin olduğunu ifade etmiştir.

Son olarak yöneticilere bazı kooperatif kurma sebepleri verilmiş ve bunları önem sırasına göre sıralaması talep edilmiştir.

Tablo 4: Kooperatif Kurma Nedeni Önem Sırası

	Kadınlara iş sağlama	Kadınları sosyal açıdan güçlendirme	Ortak kadın sorunlarına çözüm üretme	Çocuk bakım hizmetleri	Ortakların örgütlenmesi ve güçlenmesi	Topluma hizmet sağlama	Topluma ürün sağlama	Enformel örgütün/topluluğun kurumsallaşması
Y1	2	1	8	7	3	4	5	6
Y2	5	1	2	8	6	7	3	4
Y3	4	1	2	5	3	8	7	6
Y4	2	1	3	8	4	5	6	7
Y5	2	1	4	8	3	7	5	6

Tablo 4'te yöneticilerin yapmış olduğu sıralama sonucunda kooperatif kurmada en önemli nedenin (f=5) kadınların sosyal açıdan güçlendirilmesi maddesi olduğu görülmektedir. Aynı frekans değerine (f=3) sahip olan maddeler de kadınlara iş sağlama, ortakların örgütlenmesi ve güçlenmesi, çocuk bakım hizmetleri ve enformel örgütün/topluluğun kurumsallaşması şeklindedir.

3.2. Kooperatif Ortağı Kadınların Kooperatifçiliğe Bakış Açısı

Çalışmanın asıl örneklemini oluşturan kooperatif ortağı kadınlardan elde edilen bulgular ise aşağıda yer almaktadır. Kooperatif ortağı kadınlara bazıları açık uçlu, bazıları ise sıralama ve çoktan seçmeli olmak üzere sorular yöneltilmiş ve verilen cevaplar temalaştırılarak ve tablolaştırılarak aşağıda sunulmuştur. Elde edilen bulguların sunumundan önce görüşme yapılan kooperatif ortağı katılımcılara ilişkin demografik veriler aşağıda Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5: Ortakların Demografik Verileri

	Yaş	Eğitim Düzeyi	Medeni Durum	Çocuk Sayısı	SGK' ya Kayıtlı Olma Durumu	Hanehalkı Kişi Sayısı	Daha Önce Çalışma Durumu
G1	44	Lise	Evli	2	Yeşil Kart	4	Evet
G2	48	İlkokul	Evli	2	Eş/Baba Sigortası	4	Hayır
G3	65	Üniversite	Evli	2	Emekli	2	Evet
G4	53	Ortaokul	Evli	4	Kendi sigortasını ödüyor	3	Evet
G5	56	Lise	Bekâr	1	Emekli	2	Evet

G6	40	İlkokul	Evli	1	Eş/Baba Sigortası	3	Hayır
G7	41	Lise	Evli	2	Eş/Baba Sigortası	4	Evet
G8	52	Lise	Evli	2	Kendi İşi Üzerinden Kayıtlı	3	Evet
G9	35	Ortaokul	Evli	3	Kooperatif Sağlıyor	5	Hayır
G10	39	İlkokul	Evli	4	Eş/Baba Sigortası	6	Evet
G11	58	Ortaokul	Bekâr	1	Kendi sigortasını ödüyor	2	Evet
G12	57	İlkokul	Bekâr	2	Emekli	2	Evet
G13	50	Lise	Evli	1	Başka Bir İş Üzerinden Kayıtlı	2	Evet
G14	26	Üniversite	Evli	-	Kendi İşi Üzerinden Kayıtlı	2	Evet
G15	55	Lise	Evli	2	Eş/Baba Sigortası	3	Hayır
G16	53	Lise	Evli	2	Eş/Baba Sigortası	2	Hayır
G17	62	Üniversite	Evli	2	Emekli	2	Evet

Tablo 5'e göre görüşmecilerin yaş ortalaması 49,05'tir. Örnekleme oluşturan görüşmecilerin 4'ü ilkökul, 3'ü ortaokul, 7'si lise, 3'ü ise üniversite mezunudur. Görüşmecilerin 3'ü bekâr, 14'ü evlidir. Sahip olunan ortalama çocuk sayısı 1,94'tür. Görüşmecilerin 6'sı eş/baba sigortasından, 1'i 60/c-1 sigortasından (eski yeşil kart) yararlanırken; görüşmecilerin 4'ü emekli, 2'si kendi sigortasını ödemektedir. Bunun yanısıra görüşmecilerden 2'si kendi işi üzerinden, 1'i kooperatif aracılığıyla 1'i ise başka bir iş üzerinden sosyal güvence sağladığını belirtmektedir. Görüşmecilerin ortalama hanehalkı kişi sayısı 3'tür. Son olarak görüşmecilerin 5'inin daha önce herhangi bir çalışma deneyimi bulunmamaktadır.

Tablo 6: Ortakların Kooperatiften Beklentileri

	Görüşmeci																	f (Toplam)
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	
Vergi indirimi veya muafiyeti	+	+							+	+	+						+	6
İşletme giderlerine destek sağlanması	+	+	+							+								4
Ürünlerin sergilenmesi ve pazarlanması için mekânların sağlanması	+	+	+		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	16
Düşük faizli ve uzun vadeli kredi avantajlarının sağlanması	+	+						+	+	+								5
Kurumsal destek mekanizmalarının oluşturulması	+	+						+	+					+				5
Güçlenme eğitimleri için maddi kaynak ve insan kaynağı desteklerinin sağlanması	+	+						+	+	+				+	+		+	8
İlgili kurum ve kuruluşlarda kooperatifçilik ve	+	+						+	+	+	+					+		7

muhasebecilerin danışma hattı oluşturulması																		
Diğer				+														1

Görüşmecilere kooperatiften beklentilerine yönelik çoktan seçmeli seçenekler sunulmuştur. Tablo 6’da kooperatif ortaklarının üyesi oldukları kooperatiften beklentilerine yönelik tercihleri yer almaktadır. Buna göre kooperatiflerinden beklentileri; ürünlerin sergilenmesi ve pazarlanması için mekânların sağlanması, güçlenme eğitimleri için maddi kaynak ve insan kaynağı desteklerinin sağlanması, ilgili kurum ve kuruluşlarda kooperatifçilik ve muhasebecilerin danışma hattı oluşturulması, vergi indirimi veya muafiyeti, düşük faizli ve uzun vadeli kredi avantajlarının sağlanması, kurumsal destek mekanizmalarının oluşturulması, işletme giderlerine destek sağlanması ve diğer şekilde sıralanmaktadır.

Tablo 7: Ortakların Yararlandığı Eğitim ve Fizibilite Hizmetleri

Görüşmeci																		
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	f (Toplam)
Sosyo-kültürel faaliyetler		+						+	+		+				+	+	+	7
Diğer kurumlarca sağlanan hizmetlere yönlendirilme		+	+			+	+	+			+				+	+		8
Eğitim								+										1
İş becerileri								+	+					+				3
Pazarlama bilgisine erişim								+	+			+					+	4
Kooperatiften gelir elde etme						+	+	+						+				4
Uygun fiyatlı mal ve hizmetlere erişim								+	+									2
Erken çocukluk bakımı ve eğitimi								+										1
Engelli çocuklar için öğrenim merkezi								+										1

Tablo 7’ye göre kooperatif ortaklarının yararlandığı eğitim ve fizibilite hizmetleri; diğer kurumlarca sağlanan hizmetlere yönlendirilme, sosyo-kültürel faaliyetler, pazarlama bilgisine erişim, kooperatiften gelir elde etme, iş becerileri, uygun fiyatlı mal ve hizmetlere erişim, eğitim, erken çocukluk bakımı ve eğitimi ile engelli çocuklar için öğrenim merkezi şeklinde sıralanmaktadır. Ayrıca görüşmecilere kooperatiflerin sağladığı herhangi bir mesleki eğitim desteğinden yararlanıp yararlanmadıkları sorulmuştur. Görüşmecilerin %88,2’si mesleki eğitim desteğinden yararlanmadığını, %11,8’i yararlandığını ifade etmiştir.

Tablo 8: Ortakların Kamu Desteğinden Yararlanma Durumu

Görüşmeci																		
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	f (Toplam)
Yararlanmadı	+	+	+		+	+	+		+	+	+	+	+	+	+	+	+	15
Yararlandı				+														1
Ücretsiz kurs				+														

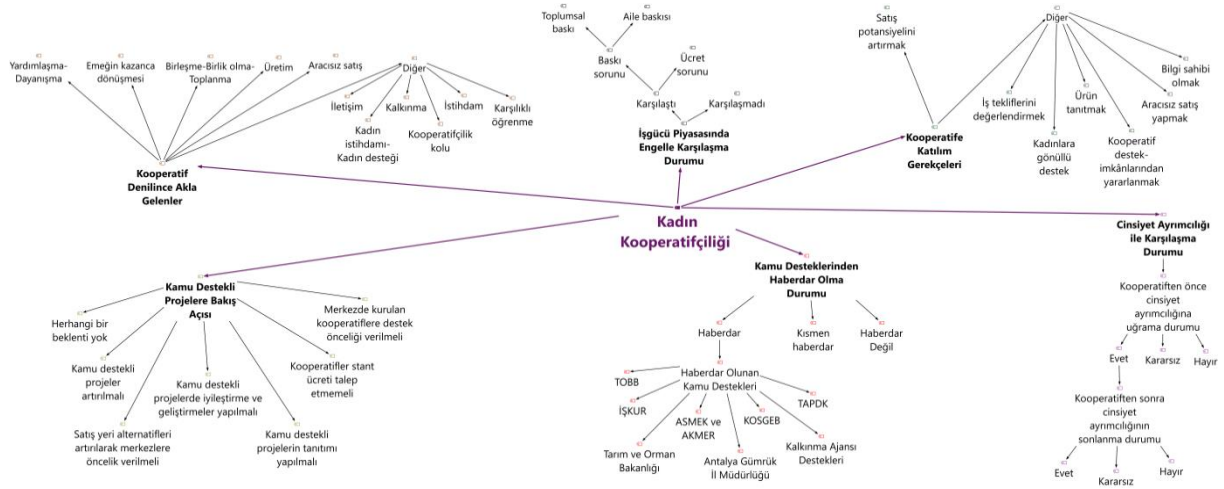
Tablo 8'e göre çalışmaya katılan kooperatif ortaklarının 15'i herhangi bir kamu desteğinden yararlanmazken, 1'i ücretsiz kurstan yararlanmış ve 1'i ise soruyu yanıtız bırakmıştır.

Tablo 9: Kooperatiflerin Başarılı Olma Nedenleri Önem Sırası

	Cinsiyette dengeli yaklaşım belirlemesi	Kadın kimliğini göz ardı etmemesi	Sahiplenme ve aidiyet duygusunu hissettirmesi	Dezavantajları gözetmesi	Danışma, eğitim ve fizibilite hizmetlerinin verilmesi
G1	2	1	3	4	5
G2	4	2	1	3	5
G3	5	1	2	4	3
G4	-	-	-	-	-
G5	4	1	3	5	2
G6	3	1	2	5	4
G7	4	3	2	5	1
G8	5	3	2	4	1
G9	3	4	2	1	5
G10	5	4	3	1	2
G11	4	1	3	2	5
G12	3	4	2	1	5
G13	-	-	-	-	-
G14	4	1	2	3	5
G15	3	1	2	5	4
G16	5	3	2	4	1
G17	5	1	3	2	4

Tablo 9'da katılımcılardan kooperatiflerin başarılı olma nedenlerini verilen seçenekler doğrultusunda sıralaması istenmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda sıralama kadın kimliğini göz ardı etmemesi, sahiplenme ve aidiyet duygusunu hissettirmesi, cinsiyette dengeli yaklaşım belirlenmesi, dezavantajları gözetmesi, danışma, eğitim ve fizibilite hizmetlerinin verilmesi şeklinde oluşmuştur.

Görüşmecilerden açık uçlu sorular aracılığıyla elde edilen kooperatifçiliğin kendileri için ne anlama geldiği, işgücü piyasasında engelle karşılaşma durumu, kooperatife katılım gerekçeleri, cinsiyet ayrımcılığı durumu ve kamu desteklerine yönelik farkındalıkları ve kamu destekli projelere bakış açılarına yönelik elde edilen bulgular doğrultusunda hazırlanan temalar aşağıda verilmiştir. Görüşmeler sonucu elde edilen veriler tematik, betimsel ve içerik analizi kapsamında verilmiştir.

Şekil 1: Temalar

MAXQDA 2020 programında analizi yapılan bulgular “Kooperatif Denilince Akla Gelenler, İşgücü Piyasasında Engelle Karşılaşma Durumu, Kooperatife Katılım Gerekeçleri, Cinsiyet Ayrımcılığı ile Karşılaşma Durumu, Kamu Desteklerinden Haberdar Olma Durumu ve Kamu Destekli Projelere Bakış Açısı” adı altında 6 ana temada sunulmuştur. Görüşmeciler G1, G2, G3...G17 şeklinde tanımlanmıştır.

Tablo 10: Kooperatif Kavramı Çağrışımları

Kooperatif Tanımı	Görüşmeciler																	f
	G 1	G 2	G 3	G 4	G 5	G 6	G 7	G 8	G 9	G 10	G 11	G 12	G 13	G 14	G 15	G 16	G 17	
1.Yardımlaşma ve dayanışma		+	+	+	+		+			+		+						(7)
2.Emeğin kazanca dönüşmesi	+		+				+	+					+		+			(6)
3.Birleşme, birlik olma, toplanma	+			+			+		+		+							(5)
4.Üretim	+		+					+									+	(4)
5.Aracısız satış					+	+											+	(3)
6.Diğer																		(8)
6.1.Kooperatifçilik kolu													+					1
6.2.İletişim		+																1
6.3.Kadın istihdamı-kadın desteği															+	+		2
6.4.Kalkınma												+						1
6.5.Karşılıklı öğrenme	+																	1
6.6.İstihdam								+					+					2

Görüşmecilere kooperatif kavramının zihinlerinde canlandırdığı ilk kavram ya da kavramların ne olduğu sorulmuş ve elde edilen cevaplar Tablo 10'da gösterilmiştir. Kooperatif kavramının ortaklara sırasıyla yardımlaşma ve dayanışma, emeğin kazanca dönüşmesi, birleşme-birlik olma-toplanma, üretim, aracısız satış ve diğer kavramları çağrıştırdığı anlaşılmıştır.

Buna göre kooperatif kavramının görüşmecilerin zihninde yaptığı çağrışım örneklerine yönelik betimsel örneklere aşağıda yer verilmiştir.

G3: “El becerilerinin paraya dönüşümü.”

G15: “... İnsanların birleşmesi, üretimin bir yerde toplanması.”

G17: “... Aracısız satış.”

Kooperatif kavramını G3 emeğin kazanca dönüştürülmesi, G15 birleşme-birlik olma ve toplanma, G17 ise aracısız satış kavramlarıyla ilişkilendirmektedir.

Tablo 11: Ortakların İşgücü Piyasasında Engel ile Karşılaşma Durumu

İşgücü Piyasasında Engelle Karşılaşma Durumu	Görüşmeciler																	f
	G1	G2	G3	G4	G5	G6	G7	G8	G9	G10	G11	G12	G13	G14	G15	G16	G17	
1. Karşılaştı		+								+		+	+	+				(5)
1.1. Ücret sorunu													+					1
1.2. Baskı sorunu																		5
1.2.1. Toplumsal baskı		+								+			+	+				4
1.2.2. Aile baskısı												+						1
2. Karşılaşmadı	+		+	+	+	+	+	+	+		+				+	+	+	(12)

Görüşmecilerin 5'i işgücü piyasasında engelle karşılaştıysa da herhangi bir engel ile karşılaşmadığını ifade etmektedir. İşgücü piyasasında engelle karşılaştığını ifade eden görüşmeciler ise temelde ücret ve toplumsal/aile baskı sorunu ile karşılaştığını belirtmektedir.

İşgücü piyasasında engelle karşılaştığını ifade eden G12, karşılaştığı engelleri şöyle aktarmaktadır;

G12: “Evide otur çalışma dedi kendi ailem. Zorluğu kendi ailem çıkardı. Eskiler çalışmaz diyorlardı. Ben kendi ayaklarımın üzerinde durmayı başardım ve bunun için çok mutluyum. Bak hala çalışıyorum. Evide oturup durmaktansa bu daha iyi. Hem engelli olan oğlum da benimle geliyor dışarıya ona da değişiklik oluyor.”

G12, işgücü piyasasında karşılaştığı engeli aile baskısı olarak tanımlamaktadır. Ancak çalışarak sosyoekonomik anlamda refah sağladığını ifade etmektedir.

İşgücü piyasasında engelle karşılaştığını ifade eden G13 ise karşılaştığı engelleri aşağıdaki gibi aktarmaktadır;

G13: “Daha önce çalışan deneyimli biri olarak donanım ve bilgiye sahibim ama bir kere -daha önce, e- devlet sistemi çıkmadan önce- işveren, SGK hizmet dökümünü işe başvuran kişinin TC kimlik numarası ile sorgulama yapıp daha önce ne kadar maaş aldığını görebiliyordu. Daha önce çalıştığım işyerinden -yurtdışı bağlantılı bir şirket olduğu için AVON kozmetik- 2009 yılında ayrıldım. Oradan 4500 TL maaş alıyordum. Tabi bir işyerine başvuruya gittiğiniz zaman oradan TC kimlik numaranız ile 4500 TL maaşı görünce ‘bizim verdiğimiz ücret sizi tatmin etmez’ dediler. Ya sen önce bana ver bir ücret teklifi, tatmin eder mi etmez mi buna ben karar veririm. Belki çok ihtiyacım vardı. Bundan hariç

bir sürü zorluklar var tabii. Ülkede bir erkek gibi kolay iş bulamıyorsunuz kadın olarak. He işi bulduğunuz zaman da gerçek ücretinizi alamıyorsunuz, orası da ayrı.”

Yukarıda yer alan ifadelerden hareketle, G13’ün işgücü piyasasında hem ücret baskısı hem de toplumsal baskı yaşadığı düşünülmektedir. Görüşmeci, ayrıca toplumsal baskı kavramını cinsiyetler arası eşitlik kavramının yoksunluğu ile temellendirmektedir. Bu durum 4857 sayılı İş Kanunu 5/d’ de yer alan cinsiyet farklılığı nedeniyle aynı ya da eşit değerdeki iş için daha düşük ücret kararlaştırılmaz maddesine aykırıdır.

İşgücü piyasasında engelle karşılaştığını ifade eden G2, karşılaştığı engelleri aşağıdaki gibi ifade etmektedir;

G2: “İlk başta elimde tepsi ile börek satarken -tanıtım yaparken- bir kadın bana “Utanmıyor musun buraya gelmeye? Burada bir kantin var. İnsanların kazançlarını engelliyorsun!” diye tepki verdi. Bende ben hırsızlık yapmadım, senin malını da çalmadım sen nasıl kazanç sağlıyorsan bende kazancımı sağlamaya çalışıyorum, ekmeğimi kazanmaya çalışıyorum dedim. Sana da engel olmuyorum senin kazancını da çalmıyorum dedim.”

Yukarıda G2’nin işgücü piyasasında toplumsal baskı sorunu yaşadığı anlaşılmaktadır.

İşgücü piyasasında engelle karşılaştığını ifade eden G14 ise karşılaştığı engelleri şöyle anlatmaktadır;

G14: “Kadın olduğun için direkt ‘Evlenecek misin?’ ya da ‘Hamile kalmayı düşünüyor musun?’ gibi sorular soruluyor. Eğer evet derseniz sizi almıyorlar ya da işten çıkarıyorlar. Bu çok saçma.”

G14, işgücü piyasasında toplumsal baskı sorunu ile karşılaştığını ifade ederken özellikle gebelik halinin oluşması durumunda işgücü piyasasında karşılaşılan sorunlara dikkat çekmektedir. Bu durumun ise İş Kanunu’nu 5/c’de yer alan biyolojik ya da işin niteliğine ilişkin nedenler zorunluluk doğurmadıkça bir işçinin iş sözleşmesinin yapılması, sözleşme şartlarının oluşturulması, uygulanması ve sonlandırılmasında cinsiyet ya da gebelik nedeniyle doğrudan ya da dolaylı farklı işlem yapılamaz maddesine aykırıdır. Yukarıdaki durumda görüşmeci, hamilelik durumunda işverenlerin işten çıkardığını belirtmektedir. Bu durum ise iş akdi feshinin geçerli sebebe dayandırılmasının düzenlendiği 18. maddenin e bendine yer alan analık halinin oluşması halinde iş akdinin geçerli nedenle fesih olunamayacağına dair maddeye de aykırı durum oluşturmaktadır.

İşgücü piyasasında herhangi bir engelle karşılaşmadığını ifade eden görüşmeciler, durumu aşağıdaki gibi anlatmaktadır;

G3: “Hayır. Eşim buraya gelmeme sıcak bakmadı açıkçası ama ‘Satış yapıp yapmamam önemli değil. Bir günü kendime ayıracağım. Bu çam havası bana yetiyor’ dedim, geldim. ‘Bir günü benden esirgeyemezsin, işime karışamazsın’ dedim geldim. Gelmeye devam ediyorum ve geleceğim de.”

G4: “Kimse bunu diyemez. Zayıf biri değilimdir.”

G7: “Hayır. Ben öyle bir şey düşünmüyorum. Bence herkesin kendi isteğine bağlı. Herkesin kendi elinde olan bir şey.”

G3’ün işgücü piyasasında aile engeliyle karşılaştığı ancak çalışmanın sağladığı sosyal getirilere ulaşabilmek amacıyla bu engeli ortadan kaldırdığı, G4’ün çalışması önünde herhangi bir engelin bulunamayacağı ve G7’nin ise çalışma konusunda istekli olan kadınların tüm engelleri aşarak çalışabileceğini ifade ettiği görülmektedir.

Tablo 12: Ortakların Kooperatife Katılım Gerekçeleri

Kooperatife Katılım Gerekçeleri	Görüşmeciler																	f
	G1	G2	G3	G4	G5	G6	G7	G8	G9	G10	G11	G12	G13	G14	G15	G16	G7	
1.Satış potansiyelini artırmak			+	+	+	+	+				+		+	+	+		+	(10)
2. Diğer																		(7)
2.1.Kooperatif destek- imkânlarından yararlanmak									+							+		2
2.2.İş tekliflerini değerlendirmek	+																	1
2.3.Bilgi sahibi olmak		+																1
2.4.Kadınlara gönüllü destek								+										1
2.5.Ürün tanıtmak										+								1
2.6.Aracsız satış yapmak												+						1

Tablo 12’ye göre görüşmeciler kooperatlflere katılım gerekçesi olarak en fazla satış potansiyelini artırma gerekçesini öne sürmektedir. Buna yönelik bazı betimsel örnekler aşağıda verilmiştir.

G5: “Daha etkin satış yapabilmek amacıyla katıldım. Bireysel satış yapmak biraz daha zor.”

G17: “Para kazanmak, satış yapmak, aile bütçesine katkıda bulunmak.”

G15: “Ürettiklerimi satabileceğim bir pazar bulup para kazanmak için katıldım. Baktığımız zaman emekli kadınlar da dahil kooperatlflere. Ama onların zaten bir geliri var. Hobi olarak yapıyorlar ama ev hanımlarına öncelik verilmesi lazım. Çünkü bizim hiç gelirimiz yok.”

G3: “Bunun özel bir sebebi yoktu. Sattıklarımı da kendi aile ve arkadaş toplantılarında satıyordum - arkadaşlarım sorarsa nadiren oluyordu bu tabi- ama kooperatifle beraber ilk kez böyle bir toplumsal yerde satış yapıyorum.”

G6: “Evde olmadı çünkü. Bir iki çevren oluyor onlar alıyor sonrası olmuyor. O yüzden evde satış yapamayınca bu tür yerlerde satış yapmayı daha çok tercih ettim. Gerçekten de çok memnun oldum bu şeyden. Ondan dolayı yani yoksa evde satış olmuyor. İnternet üzerinden de yapamadım. Sağolsun bu tür yerlerde N. abla sayesinde o şekilde satış yaptım.”

G5 satış potansiyelini bireysel olarak artıramadığı için, G17 para kazanarak aile bütçesine katkıda bulunmak için, ev hanımı olan G15 düzenli gelir oluşturabilmek için, G3 ve G6 ise ürettiği ürünleri yakın çevresinde ancak kısıtlı imkânlarla satabildiği için kooperatlflere katıldığını ifade etmektedir.

Kooperatlflere katılım gerekçesini kadınlara gönüllü destek olmak olarak ifade eden görüşmecinin betimsel ifadeleri aşağıdaki gibidir;

G8: “Ben üreticiydim, hobilerimden başladım. Örgü oyuncaklarla başladım. Bugüne kadar getirdik örgü oyuncaklarla. Şimdi kooperatiftaki kadınlara destek amaçlı gönüllü olarak başladım. Faal olarak da içinde yapılacak çok iş olduğunu gördüğüm için devam ediyorum. Çünkü gerçekten onlardan birisi de bendim. Hiç stant açmamıştım, hiç. Elimdeki ürünleri ne yapacağımı bilmiyordum. Ben kendimi cesaretlendirebildim ama her kadın kendini cesaretlendiremiyor. Bu noktayı gördüğüm için G. hanımla tanıştıktan sonra evde üretip, ürettiklerini ne yapacaklarını bilemeyip bu konuda biraz cesaretlendirilmeleri gerektiğini fark ettiğim için de onlara destek olmaya çalışıyorum. Yani birkaç tanesine bile faydam olduysa ellerindeki ürünlerini değerlendirebileceklerine katkı olduysa ben mutlu oluyorum bu konuda. O yüzden de hâlâ kooperatifin içerisindeyim. Faal olarak çalışıyorum sahada.”

G8, ürettiği ürünleri satmak isteyen ancak bazı nedenlerden dolayı etkinliklerde stant açamayan kadınlara destek olmak ve satış yapma konusunda kadınları cesaretlendirmek amacıyla kooperatife katıldığını ifade etmektedir.

Tablo 13: Cinsiyet Ayrımcılığı

Cinsiyet Ayrımcılığına Uğrama Durumu	Görüşmeciler																	f
	G1	G2	G3	G4	G5	G6	G7	G8	G9	G10	G11	G12	G13	G14	G15	G16	G17	
1.Evet		+								+				+				(3)
2.Hayır	+		+	+	+	+		+	+		+	+			+	+	+	(12)
3.Kararsız													+					(1)

Görüşmecilere cinsiyet ayrımcılığına uğrama durumları sorulmuş ve elde edilen veriler Tablo 13'te gösterilmiştir. Buna göre görüşmecilerin 3'ü kooperatife üye olmadan önce cinsiyet ayrımcılığına uğradığını, 12'si cinsiyet ayrımcılığına uğramadığını, 1'i konu hakkında kararsız olduğunu ifade ederken 1 görüşmeci ise soruyu yanıtızsız bırakmıştır. Kooperatife katılmadan önce cinsiyet ayrımcılığına uğradığını düşünen 3 görüşmeciden 1'i kooperatif üyeliğinden sonra cinsiyet ayrımcılığının sonlandığını, 1'i cinsiyet ayrımcılığının devam ettiğini ve son görüşmeci ise konu hakkında kararsız olduğunu dile getirmektedir.

Kooperatife katılmadan önce cinsiyet ayrımcılığına uğradığını düşünen G10 ve G14'ün kooperatife katıldıktan sonra cinsiyet ayrımcılığı hakkındaki düşüncelerine yönelik betimsel ifade aşağıda verilmiştir.

G10: "Evet. Maddi-manevi güç kazandığımı düşünüyorum. Kendimi de savunabiliyorum böylece."

G14: "Hayır. Herhangi bir etkileşim göremedim bununla alakalı."

G10 kooperatife katıldıktan sonra cinsiyet ayrımcılığının sonlandığını ifade ederken G14 ise cinsiyet ayrımcılığı hakkında herhangi bir değişikliğe tanık olmadığını ifade etmektedir.

Kooperatife katılmadan önce cinsiyet ayrımcılığına uğrayıp uğramadığı konusunda kararsız olduğunu ifade eden G13 ise durumu aşağıdaki gibi anlatmaktadır;

G13: "%50-%50. Yani belki daha genç yaşlarda olabilir ama sonuçta benim yaşım daha ileride."

G13'ün cinsiyet ayrımcılığına uğrama durumunu yaş ile ilişkilendirdiği görülmektedir. Bu söylemden hareketle görüşmeciye göre genç yaşta kadınların daha fazla cinsiyet ayrımcılığına uğradıkları düşünülebilir.

Tablo 14: Ortakların Kamu Destekli Projelere Bakış Açısı

Ortakların Kamu Destekli Projelere Bakış Açısı	Görüşmeciler																	f
	G1	G2	G3	G4	G5	G6	G7	G8	G9	G10	G11	G12	G13	G14	G15	G16	G17	
1.Kamu destekli projeler artırılmalı	+				+			+	+	+	+	+		+				(8)
2.Satış yeri alternatifleri artırılarak merkezi yerleşim yerlerine öncelik verilmeli	+			+		+										+		(4)
3.Herhangi bir beklenti yok		+	+															(2)
4.Kamu destekli projelerde					+								+					(2)

iyileştirme ve geliştirmeler yapılmalı																				
5.Kamu destekli projelerin tanıtımı yapılmalı																			+	(1)
6.Kooperatifler stant ücreti talep etmemeli																			+	(1)
7.Merkezde kurulan kooperatiflere destek önceliği																			+	(1)

Görüşmecilere satış yapmakta oldukları köy pazarı gibi kamu destekli projeler hakkındaki düşünceleri sorulmuş ve Tablo 14 oluşturulmuştur. Buna göre görüşmeciler en fazla kamu destekli projelerin artırılması gerektiğini ifade etmektedir.

Kamu destekli projelerin artırılması gerektiğini düşünen görüşmecilere yönelik betimsel örnekler aşağıda verilmiştir.

G10: “Tabi ki projelerin arttırılmasını isterim. Engelli bireylerin de desteklenmesini isterim. Kadınlarla beraber desteklensin ama engelliler biraz daha önde olabilir bu konuda.”

G14: “Bence kadınlar için arttırılarak devam edilmesi gerektiğini düşünüyorum. Çünkü sezon açılınca ben yine kendi işimi yapacağım ama kadınlar evlerinden çıkıp çalışmak için yine böyle yerlere gelebilirler.”

G11: “Daha fazla olması gerekiyor. Mesela Antalya genelinde her bölgede birer tane böyle proje olmalı. Ne kadar çoğalır o kadar iyi.”

Buna göre G10, kamu destekli projelerde engelli bireylere öncelik sağlanması gerektiğini, G14 ise kamu destekli projelerin kadınlar için artırılması gereğini ifade etmektedir. Ayrıca G11 ise kamu destekli projelerin ilçeler bazında yaygınlaştırılması gerektiğini ifade etmektedir.

Kamu destekli projelerde satış yeri alternatifleri artırılarak merkezi yerleşim yerlerine öncelik verilmesi gerektiğini ifade eden görüşmecilerden bazıları ise söz konusu durumu aşağıdaki gibi açıklamaktadır;

G6: “Bizim buraya insan lazım ne kadar çok insan gelirse o kadar iyi olur. Daha çok böyle yerler açılmalı. Bir de işlek yerler hani böyle gerçekten insan olacak yerlerde açılmalı. İşlek olmayan yerlerde insanlar çok şey yapmıyor. Mesela ben Muratpaşa Belediyesinin orada kurdum, yemin ederim paraya para demedim. Yazın paraya para demedim. Gerçekten kazandım ve geldim. Tabi o tür yerler bilinen yerler ve zengin kesim o tarafta olduğu için oradaki insanlar kalkıp sarma yapma yerine hazır almayı daha çok seviyor. Oralarda mesela dediğim gibi ben işlek olacak ki sakin yere çoğu insan gelmez. Ben burada çalışmıyor olsam bu köy pazarına gelip gezmezdim herhalde. Çünkü uzak. Şelale, Varsak ve burası uzak. Düşünmezdim. Daha merkezi yerler olmalı.”

G16: “Kalıcı yerler yapılabilir. Çarşıda mesela büyükşehir belediyesinin kulübeleri var onlar her gün gidiyor, aylık aidat ödüyorlar. İnsan akımının çok olduğu yerlerde açılsın. Aylık aidat öderiz. Sürekli üretiyoruz biz. Sürekli pazarımız olsun istiyoruz.”

G4: “Daha iyi olacağı söyleniyor. Mesela çarşı içinde pazarın kurulmadığı bir yerde kurulması olabilir. Daha merkezi bir yerde olabilir. Kapalı pazaryerlerinde olabilir.”

Yukarıda ifadeleri yer alan görüşmecilerin ortak isteğinin satış yapma fırsatının daha fazla olacağı kalabalık ve merkezi yerlerde Antalya Köy Pazarına benzeyen kamu destekli mobil ve sabit projelerin hayata geçirilmesi olduğu anlaşılmaktadır.

Kamu destekli projelerde iyileştirme ve geliştirmeler yapılması gerektiğini ifade eden bir görüşmeciye ilişkin betimsel ifadeler aşağıdaki gibidir.

G13: “Çok iyi olacağını düşünüyorum. Ama yine şöyle bir şey tabi köy pazarı kurulsun ama yalnızca köylülerin ürettikleri değil el emeği de dikkate alınsın yer verilsin. Belki de insanlar şeyi bilmiyor köy pazarı dedikleri zaman insanlar bazlama, gözleme, Çakırlardaki köy kahvaltısı gibi düşünüyorlar. Belki bizim burada olduğumuzu bile bilmiyorlar.”

G13 kamu destekli projelerin kapsam alanı genişletilerek daha çok kişinin bu projelerden faydalandırılması gerektiğini ifade etmektedir.

Tablo 15: Ortakların Kamu Desteklerinden Haberdar Olma Durumu

Ortakların Kamu Desteklerinden Haberdar Olma Durumu	Görüşmeciler																	f
	G1	G2	G3	G4	G5	G6	G7	G8	G9	G10	G11	G12	G13	G14	G15	G16	G17	
1.Haberdar	+			+			+	+							+	+	+	(7)
1.1.Haberdar olunan kamu destekleri																		
1.1.1.Antalya Gümrük İl Müdürlüğü													+					
1.1.2.TOBB													+					
1.1.3.İŞKUR															+			
1.1.4.Tarım ve Orman Bakanlığı							+											
1.1.5.TAPDK							+											
1.1.6.ASMEK ve AKMER				+														
1.1.7.KOSGEB	+							+					+		+	+	+	
1.1.8.Kalkınma Ajansı Destekleri	+																	
2.Kısmen haberdar			+															(1)
3.Haberdar değil		+			+	+			+	+	+	+	+	+				(9)

Görüşmecilere kamu desteklerinden haberdar olup olmadıkları sorulmuş, soruyu olumlu cevaplandırarak görüşmecilere hangi kamu desteklerinden haberdar olduğu sorulmuş ve elde edilen verilerden Tablo 15 oluşturulmuştur. Buna göre görüşmecilerin 7’si kamu desteklerinden haberdar olduğunu, 1’i kısmen haberdar olduğunu ve 9’u haberdar olmadığını belirtmektedir. Görüşmecilerin haberdar olduğu ya da en azından adını en çok duyduğu kamu desteğinin KOSGEB olduğu anlaşılmaktadır.

Kamu desteklerinden haberdar olduğunu ifade eden görüşmecilerden biri haberdar olduğu kamu desteklerini aşağıdaki gibi ifade etmektedir;

G13: “KOSGEB, Kooperatifleri desteklediklerini biliyoruz. Antalya Gümrük İl Müdürlüğü’nün toplantılarına katıldık daha önce. TOBB’un e-ticaret seminerlerine katıldık.”

G8: “KOSGEB gibi devlet desteklerinde başlangıçta düşük meblağlı bir başlangıç düzeyinde bir ödenek veriliyor. Girişimci yapacak olduğu ürün ya da hizmeti kendisi gerçekleştiriyor. Sonrasında kalan kısmın ödemesini devlet gerçekleştiriyor. Hala yeterli sermaye ile iş girişimi desteklenmediği sebebiyle bunlara başvuruların olmadığını düşünüyorum.”

G13 ile G8'in ifadeleri ve yukarıda yer alan tablodan hareketle kamu desteklerinden haberdar olan görüşmecilerin çoğunlukla KOSGEB desteklerinden haberdar olduğu anlaşılmaktadır. Ancak katılımcıların büyük bir kısmının kamu desteklerinden haberdar olmadığı görülmektedir.

4. Tartışma ve Sonuç

Sanayi devrimi yalnızca ekonomik ve sosyal açıdan değil toplumsal açıdan da pek çok değişime neden olmuştur. Sanayi devrimi ile birlikte toplumsal hayatta, toplum dışına itilme sorunu ortaya çıkmış ve bu durum bazı faktörler ile temellendirilmiştir. Bu faktörlerinin başında ise cinsiyetin ön plana çıktığı söylenebilir. Toplumsal cinsiyet normlarının Batılı ülkelere göre daha sert biçimde görüldüğü Türkiye gibi ülkelerde dezavantajlı konumda bulunan kadınların sosyoekonomik açıdan refah seviyesine ulaşmakta zorlandığı söylenebilir. Bu nedenle özellikle bu tür ülkelerde kadının güçlendirilmesi kavramı daha önemli bir hal almaktadır.

1980 sonrası küreselleşme olgusu ile tarih, ülkelerin var olabilme çabalarına her zamankinden daha fazla tanıklık etmiştir. Özellikle ekonomik anlamda gösterilen bu çabada işsizlik sorunu ve beraberinde görülen kırdan kente göç hususu oldukça dikkat çekmektedir. Diğer gruplara göre kadınların daha fazla etkilendiği bu süreçte, kentte daha iyi çalışma koşullarına sahip olan kadınlar bulunurken kırdan ise tarımsal alanda çalışan ve aynı zamanda sosyo-ekonomik anlamda var olma savaşı veren kadınlar görülmektedir (Demircan-Yıldırım, 2020, s. 163). Kadın kooperatifleri, kadının güçlendirilmesi hususunda en önemli araçlar arasında sayılabilir. Şu durumda Cumhurbaşkanlığı tarafından 2018 yılında yayınlanan İkinci Yüz Günlük Eylem Planı kapsamında kadın kooperatiflerinin güçlendirilmesi amacıyla kamu, üniversite, STK ve özel sektör iş birliğinde faaliyetlerin başlatılması kararıyla kadın ve kadın kooperatiflerinin güçlendirilmesi konusunun resmi hükümet hedefleri arasında yer aldığı söylenebilir.

Türkiye'de 940 tanesi aktif, 4 tanesi pasif olmak üzere toplam 944 tane kadın kooperatifi bulunmaktadır. TR 61 Antalya alt bölgesi (Antalya, Isparta, Burdur)'nde ise hepsi aktif olmak üzere toplam 64 adet kadın kooperatifi bulunmaktadır (Şahankaya-Adar, Dedeoğlu ve Kurtuluş, 2023, s. 1183-1185). Antalya ekonomisi turizm, tarım ve ticaret sektörleri üzerine yoğunlaşmıştır. 2022 yılı TÜİK İl Bazında Gayrisafi Yurt İçi Hasıla verilerine göre Antalya, Türkiye'nin en büyük altıncı ekonomisi konumunda yer almaktadır (Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2024). Bu durumda il ekonomisinde lokomotif sektörlerden biri olan tarım sektörüne ve dolayısıyla kırsal kalkınmaya atfedilecek değer önemli bir hal almaktadır. Görece daha küçük topluluklar sosyo-ekonomik, toplumsal veya kültürel olarak koşullarını iyileştirebilmek için bir araya gelmek, dayanışma kurmak ve sorumluluk üstlenmek durumundadır. Bu hususta kooperatifler söz konusu bu olguları bir araya getiren en uygun oluşumlar olarak karşımıza çıkar (Kutay, 2022, s. 124). Bu hususta Antalya merkezde yer alan Kepez Belediyesi ile Muratpaşa Belediyeleri kendi ilçe sınırları içerisinde kadın emeğinin değerlendirilebilmesi, kırsal kalkınmanın gerçekleştirilmesi ve kadının güçlendirilmesi amacıyla bazı sosyal projelere öncülük etmektedir. Bu konuda Kepez Belediyesi Kadın Kooperatifleri Festivali, Antalya Köy Pazarı gibi saha projelerini hayata geçirirken bir yandan da belediyenin sosyal yardım kapsamında hazırladığı gıda paketlerine dair bazı ihtiyaç kalemleri için de kadın kooperatiflerinden 9 bin kilogram ürün temin etmiştir (Kepez Belediyesi, 2021; Kepez Belediyesi, 2022). Muratpaşa Belediyesi ise Kadın Kooperatifleri Ürün Satış Mağazası'nın açılmasını sağlayarak kadın kooperatiflerinin 2023 yılında 1 milyon 704 bin TL satış yapmasına aracılık etmiştir (Muratpaşa Belediyesi, 2024). Yukarıdaki sayısal verilerden hareketle Antalya'da kadın kooperatiflerinin ekonomik gelir oluşturduğu sonucuna varılabilir. Nitekim içinde bulunan potansiyel durumda Antalya ilinde kadın kooperatiflerine yönelik desteklerin çeşitlendirilmesi ve artırılmasının uzun vadede ekonomiye daha fazla gelir kazandırması beklenebilir.

Hazırlanan bu çalışma kapsamında kooperatif yöneticileri ile kooperatif ortağı kadınlara yöneltilen kapalı uçlu sorulardan elde edilen veriler karşılaştırıldığında aşağıdaki sonuçlara ulaşılmaktadır;

✓ Kooperatif yöneticilerinin ortaklarına sunduğu sosyal, ekonomik, psikolojik ve örgütsel bazı vaatlerin varlığı göze çarpmaktadır. Ancak yöneticiler tarafından en sık tekrar edilen vadin %37,5'lik oranla üretim ya da satış yapma imkânı sağlamak/satış potansiyelini artırmak olduğu tespit edilmiştir. Kooperatif ortaklarının kooperatiflerinden beklentilerinin ne olduğu sorulduğunda ise mali, sosyal ve örgütsel bazı beklentilerin varlığı göze çarpmakla birlikte kooperatif ortağı kadınlar tarafından en sık tekrar edilen beklentinin ise %30,8'lik oranla ürünlerin sergilenmesi ve pazarlanması için mekânların

sağlanması olduğu tespit edilmiştir. Kooperatif ortaklarının beklentisi göz önüne alındığında kooperatiflerin, ortaklarına henüz yeteri kadar satış yeri göstermediği kanısına varılabilir. Bu durumda kooperatif yöneticilerinin vaadi ile kooperatif ortaklarının beklentisinin uyumlu olmadığı sonucuna ulaşılabilmektedir.

✓ Antalya Köy Pazarı'na katılan toplam 5 kooperatiften 3'ünün (%60) ortaklarına çeşitli alanlarda eğitim imkânı sağladığı tespit edilirken bu imkânı sağlayan kooperatiflerden yalnızca birinin eğitimlerini ayda bir kez revize ettiği görülmüştür. Kooperatif ortağı kadınlar ise %25,8'lik oranla en çok diğer kurumlarca sağlanan hizmetlere yönlendirilme konusunda eğitim ve fizibilite hizmetlerinden yararlandığını ifade etmektedir. Şu halde Antalya Köy Pazarı etkinliğine katılan kooperatiflerin yeterli ve düzenli eğitim hizmeti sağlamadığı ve ayrıca kooperatiflerin sağladığı eğitim hizmetleri ile kooperatif ortaklarının en çok yararlandığı eğitim ve fizibilite hizmetinin de birbiri ile tutarlı olmadığı söylenebilir.

✓ Antalya Köy Pazarı'na katılan toplam 5 kooperatiften 3'ünün (%60) kamu desteğinden yararlandığı tespit edilmiştir. Kamu desteğinden yararlanan kooperatiflerin çeşitli kurumlardan en çok %18,2'lik oranlar ile insan kaynaklarının geliştirilmesi, bilgilendirme-halkla ilişkiler ile teknoloji ve yenilikler hakkında danışma konusunda destek aldığı tespit edilmiştir. Ancak kooperatif ortağı kadınların %93,8'inin kamu desteğinden yararlanmadığı bulgulanmıştır. Bu durumda kooperatiflerin çoğu kamu desteğinden yararlanırken kooperatif ortaklarının kamu desteğinden yararlanmadığı ve tezat iki durumun varlığından bahsedilebilir.

✓ Kooperatif yöneticilerinin kooperatif kurmada öncelikli nedenlerinin kadınları sosyal açıdan güçlendirmek, kadınlara iş sağlamak ve ortakların örgütlenmesi ve güçlenmesi olduğu bulgulanmıştır. Kooperatif ortağı kadınlardan ise kooperatiflerin başarılı olma nedenlerini önem sırasına göre sıralamaları istendiğinde kooperatiflerin öncelikli başarılı olma nedenlerinin kadın kimliğini göz ardı etmemesi ile sahiplenme ve aidiyet duygusunu hissettirmesi olduğu tespit edilmiştir. Bu durumda kooperatif yöneticilerinin kooperatif kurma nedenleri önem sırası ile kooperatif ortaklarının kooperatiflerin başarılı olma nedenleri önem sırası tutarlılık gösterdiği söylenebilir. Çünkü kadınları sosyal, ekonomik ve örgütsel anlamda güçlendirme amacıyla kurulan kooperatifler, ortağı olan kadınlar tarafından başarılı kuruluşlar olarak adlandırılmaktadır.

Çalışma kapsamında toplam 6 adet tema elde edilmiştir. Temalar arasında yer alan kamu destek farkındalığı ile kamu desteklerine bakış açısına ait sonuçlar bu bölümde tema 5 adı altında birleştirilerek değerlendirilmiştir. Elde edilen sonuçlar ise aşağıda yer almaktadır;

✓ Tema 1, kooperatif tanımıdır. Elde edilen sonuçlara göre kooperatifçiliğin, kooperatif ortağı kadınlar için yardımlaşma ve dayanışma (%21,2) anlamına geldiği tespit edilmiştir. Bu durumda kooperatif ortağı kadınların kooperatifçilik kavramına metin içinde belirtilen kooperatifçilik tanımına paralel bir anlam yüklediği söylenebilir.

✓ Tema 2, işgücü piyasasında engel ile karşılaşma durumudur. Elde edilen verilerden hareketle kooperatif ortağı kadınların işgücü piyasasında engelle karşılaşmadığı (%52,2) belirlenmiştir. Ancak işgücü piyasasında engelle karşılaşan görüşmecilerin ise ağırlıklı olarak baskı sorunu (%83,3) yaşadığı bulgulanmıştır. Bu nedenle işgücü piyasasında kadının çalışması yönünde engel teşkil eden durumların ortadan kaldırılabilmesi için öncelikli olarak toplumsal bilincin oluşturulması, kadınlara uygulanan psikolojik baskı ve görev tanımlarının azaltılması gerekmektedir.

✓ Tema 3, kooperatife katılım gerekçeleridir. Elde edilen veriler ışığında kadınların satış potansiyelini artırabilmek (%58,8) için kooperatif üyeliğini tercih ettiği tespit edilmiştir. Bu sonuçla kooperatif üyeliğinin kadınlar tarafından öncelikli olarak ekonomik refahı sağlamak/artırmak amacıyla tercih edildiği sonucuna varılabilir. Bu kapsamda kooperatiflerin daha görünür hale gelmesi ve faaliyetlerinin süreklilik teşkil etmesi, herhangi bir nedenden ötürü ekonomik alanın dışı kalan kadınların aktif bir şekilde ekonomide yer almasını sağlarken ülkenin gayri safi milli hasılasını da artırıcı etki yapacağı tarafımızca düşünülmektedir. Bu düşünceden hareketle her ilde uygulanacak pilot kooperatifleşme hareketleri ile kadın ve kız çocuklarına kooperatif bilincinin aşılması ve örgütlenmeleri için gerekli desteğin sağlanması gerekmektedir.

✓ Tema 4, kooperatif üyeliği-cinsiyet ayrımcılığı ilişkisidir. Elde edilen verilerden hareketle görüşmecilerin kooperatif üyeliğinden önce cinsiyet ayrımcılığına uğramadığı (%75) tespit edilmiştir.

Bu durumda kooperatif üyesi olmadan önce cinsiyet ayrımcılığı ile karşılaşmayan kadınlar için kooperatif üyeliğinin cinsiyet ayrımcılığı üzerinde olumlu yönde herhangi bir etkisinden bu çalışma kapsamında söz etmek mümkün değildir. Ancak görüşmecilerin daha önce bir iş deneyimi olup olmadığı çalışma kapsamında sorulmamış ve ev eksenli üretim yapan görüşmecilerin çoğunlukta olması sebebiyle işgücü piyasalarında çok fazla bulunmamış bir örnekleme çalışmanın yapılmış olması sebebiyle bu sonucun ortaya çıkmış olabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle konunun, başka bir çalışmada derinlemesine araştırılmaya açık olduğu düşünülmektedir.

✓ Tema 5, kooperatif ortağı kadınlar ve kamu destekleridir. Bu tema kendi içinde 2 alt temaya ayrılmıştır.

➤ Alt tema 5.1, kamu destek farkındalığıdır. Elde edilen verilere göre kooperatif ortağı kadınların kamu desteklerinden haberdar olmadığı (%52,9) bulgulanmıştır. Bu durumda kooperatiflerin ortaklarını kamu desteklerine yönlendirme ya da ortaklarına kamu desteklerine yönelik eğitim verme konusunda zayıf kaldığı sonucuna varılabilir.

Alt tema 5.2, kamu desteklerine bakış açısidir. Çalışmada elde edilen verilere göre kooperatif ortağı kadınların kamu desteklerinin artırılmasını (%42,1) istediği sonucuna ulaşılmıştır.

Bu çalışma kapsamında elde edilen bazı bulgulara göre kooperatif yöneticilerinin çoğunlukla satış potansiyelini artırmak (ekonomik ihtiyaç) bağlamına odaklandığı, kooperatiflerin tümünün beceri gelişimini destekleyecek eğitim imkânı sunmadığı ve kooperatiflerden yalnızca birkaçının kamu desteğinden yararlanarak ortaklarının çıkarlarını korumada daha avantajlı bir konumda olduğu anlaşılmaktadır. Elde edilen bulgular literatür ile de bazı ortak sonuçlar barındırmaktadır. Candan-Demirkol (2022, s. 89) ve Serinikli (2019, s. 56)'nin ayrı ayrı yapmış oldukları araştırma sonuçlarına göre kadınların kooperatifleşme hareketine yönelik olumlu tavır aldıkları tespit edilmiştir. Nitekim hazırlanan bu çalışma sonucunda da kadınların kooperatife dayanışma ve yardımlaşma gibi olumlu anlamlar yüklediği tespit edilmiştir. Bu durumda iki çalışma sonuçlarının benzerlik gösterdiği söylenebilir. Doğan ve Atabay (2022, s. 233) tarafından yapılan araştırma sonucunda kadın kooperatiflerinin kadınlar üzerinde sosyal fayda yönünün ön plana çıktığı anlaşılırken, Özcan-Elçi (2024, s. 240) tarafından yapılan bir araştırma sonucunda ise kooperatiflerin kadınlar için bireysel ve sosyal faydasının daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Tarafımızca hazırlanan bu çalışmada ise kadın kooperatifi ortağı olan kadınların öncelikli olarak ekonomik yönü üzerine odaklandığı anlaşılmaktadır. Taş ve Kazar (2019, s. 1858) tarafından hazırlanan çalışmanın sonucuna göre kadınların kooperatiflere katılım gerekçelerinin sosyalleşmek ve farkındalık yaratmak olduğu tespit edilirken hazırlanan bu çalışmada ise kadınların kooperatife katılım gerekçesinin satış potansiyelini artırabilmek olduğu sonucuna varılmıştır. Kurtege-Sefer (2022, s. 392) İstanbul'da yer alan bir kadın kooperatifine üye ortakların yerli bitki tohumlarını toplayarak, kent peyzajlarında kullanılmak üzere fide yetiştirilmesinin hedeflendiği devlet projesinin başarısız olma nedenlerini araştırmıştır. Bu araştırma sonucunda kadın kooperatifi ortaklarının toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümü ve beklentiler ile karşılaştıkları için işi bıraktıkları görülmektedir. Tarafımızca hazırlanan bu çalışmada ise kooperatif üyesi kadınların kooperatife üye olmadan önce cinsiyet ayrımcılığı ile karşılaşmadığı bu nedenle de kadınların kooperatife üye olduktan sonra cinsiyet ayrımcılığı hakkındaki durumun bu çalışma kapsamında belirlenemeyeceği anlaşılmıştır.

Tüm bu bulgular ışığında dezavantajlı grupta yer alan kadınların kooperatif ortaklığı aracılığıyla daha fazla kamu desteğinden yararlandırılması hem işlerin büyütülmesini hem de ekonomik çıktı elde edilmesini sağlayabilir. Bu kapsamda kamu desteklerinin sayıca artırılması ve desteklerin kullandırılma koşullarının yeniden düzenlenerek daha fazla kadının desteklerden öncelikli olarak faydalandırılması önem taşımaktadır. Kamu desteklerinin finansmanı ise bütçeden belirlenen miktarın kooperatif projelerine aktarılmasıyla sağlanabilir. Bu çalışma, Antalya ilinin kadın kooperatifleri açısından barındırdığı potansiyeli hakkında güncel bir değerlendirmenin yapılabilmesi açısından önemlidir. Bu nedenle elde edilen sonuçların dikkate alınarak il bazında gerekli iyileştirme ve geliştirme çalışmalarının yapılabilmesi için bu çalışmanın kaynaklık etmesi ve bu konuda yapılacak yeni çalışmalara katkı sağlaması umut edilmektedir. Son olarak yerel düzlemde (il ve proje bazında) hazırlanan bu çalışma, bir proje çalışması halinde ele alınarak bölgesel düzlemde veya karşılaştırmalı biçimde içeriği genişletilerek daha kapsamlı bir çalışma konusu olarak da ele alınabilir.

Kaynaklar

- Akbulut, Y. (2018). Veri Çözümleme Teknikleri. A.Şimşek (Ed.), *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri* içinde (s. 160-195). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Akkaş, İ. (2020). Toplumsal Cinsiyet Algısı Üzerine Bir Değerlendirme: Erzincan Örneği, *Dünya Multidisipliner Araştırmalar Dergisi*, 2020(1): 55-72.
- Ardakoç, İ. (2021). Eğitimde Alternatif Bir Model: Eğitim Kooperatifleri ve Kooperatif Okullar, *Alanyazın Eğitim Bilimleri Eleştirel İnceleme Dergisi*, 2(2): 97-101.
- Bahar, Ö. F. ve Durmaz, Ş. (2023). Yoksulluğa Yönelik Sosyal Belediyecilik Uygulamaları ve Algıları, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(45): 703-740.
- Balay, R. (2004). Küreselleşme, Bilgi Toplumu ve Eğitim, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(2): 61-82.
- Balkız, Ö. I. ve Öztürk, E. (2013). Neo-Liberal Gelişme Anlayışı ve Kadın: Mikro Finans Uygulamaları Kadınları Güçlendiriyor Mu?, *Mediterranean Journal of Humanities*, 3(2): 1-21.
- Candan-Demirkol, E. (2022). Pandemi Sonrası İzmir’de Kadın Kooperatifleri, *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Çalışmalar Dergisi*, 3(2): 80-92.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çetin, M. ve Gazi, M. A. (2015, Mayıs). *Küreselleşme Sürecinde Kooperatif Kuruluşlarının Türkiye’deki Durumu*. 21. Milletlerarası Türk Kooperatifçilik Kongresi, Safranbolu-Karabük.
- Çınar, K., Akyüz, S., Uğur-Çınar, M. ve Öncüler-Yayalar, E. (2021). Faces and Phases of Women’s Empowerment: The Case of Women’s Cooperatives in Turkey, *Social Politics*, 28(3): 778-805.
- Demircan-Yıldırım, P. (2020). Kırsal Kalkınmada Kadın Kooperatiflerinin Rolü: Ahatlı Kadın Kooperatifi Örneği, *Erzurum Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (11): 159-170.
- Doğan, H. G. ve Atabay, A., A. (2022). Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri ve Kadın Ortaklar Etkileşimi (Bursa İli Örneği), *Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi*, 11(2): 219-235.
- Geyik, O. (2020). Türkiye’de Dezavantajlı Gruplara Yönelik Yapılan Mali Yardımlar Üzerine Bir İnceleme, *Ufuk Ötesi Bilim Dergisi*, 20(1): 52-66.
- Güloğlu, T. ve Korkmaz, A. (2005). Kooperatifçilik İlkeleri Küreselleşme ve Kooperatifçilikte Yeni Eğilimler, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 55(1): 811-831.
- ILO. (2015). *Advancing Gender Equality: The Co-operative Way*. Geneva: International Labour Office Enterprises.
- Kanyılmaz-Polat, E. (2010). Kooperatif Birliklerinin Küreselleşme Sürecindeki Önemi, *Üçüncü Sektör Kooperatifçilik Dergisi*, 45(2): 15-33.
- KEİG. (2018). *Kadın Kooperatifleri Kılavuzu*. İstanbul: Hazal Matbaa.
- Koçak, O. ve Kavi, E. (2014). Sosyal Politika Aktörü Olarak Sosyal Girişimci Belediyecilik, *Hak-İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 3(6): 26-49.
- Kurtege-Sefer, B. (2022). Tohum Toplayan Kadınlar Söylemini Yeniden Düşünmek: Kadın Kooperatifinde Tohum Toplamayı Reddeden Kadınlar ve Kamu Kurumlarının Kadınlara Yaklaşımı, *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 25(3): 377-396.
- Kutay, T. (2022). Kırsal Kalkınmada Kadın Kooperatiflerinin Önemi: Türkiye Özelinde Bir Değerlendirme, *Politik Ekonomik Kuram*, 6(1): 119-150.
- Metin, O. ve Ünal, Ş. (2022). İçerik Analizi Tekniği: İletişim Bilimlerinde ve Sosyolojide Doktora Tezlerinde Kullanımı, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(2): 273-294.

- Okur F. ve Çakıcı A. B. (2007). Küreselleşme Sürecinde Yerelleşme ve Yerel Demokrasi, *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, 11: 1-12.
- Özcan-Elçi, D. (2024). Kadın Kooperatiflerine Betimsel Bir Yaklaşım: Şırnak Kadın Eli Üretim ve İşletme Kooperatifi, *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(1): 226-245.
- Özdemir, G. (2010). Yoksullukla Mücadelede Kadın Kooperatifleri Deneyimi. M. Kardaş (Ed.). *Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Uluslararası Yoksullukla Mücadele Stratejileri Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde (331-337). Ankara: T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü.
- Özdemir, M. Ç. ve Dura, O. (2010). Sosyal Politika Aracı Olarak Dernek ve Vakıflarda Gıda Bankacılığı, *İnsan Hakları Yıllığı*, 20: 45-66.
- Serinikli, N. (2016). Kadın Yoksulluğunu Önlemede Girişimciliğin Önemi: Kadın Kooperatifleri ve Mikro Kredi Uygulamaları, *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, Özel Sayı: 598-609.
- Serinikli, N. (2017). Kooperatifçilik ve Ahi Birlikleri, *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(2): 680-689.
- Serinikli, N. (2019). Kırsal Alandaki Mikro Kadın Girişimcilerin Kooperatifleşmeye Karşı Tutumları: Agro-Turizm Kadın Kooperatifleri, *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 14(1): 45-57.
- Siverekli-Demircan, E. (2007). Yeni Ekonomik Düzende Küreselleşme Yerelleşme Bağlamında Belediyelerde Yeni Mali Yönetim Anlayışı, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (29): 135-159.
- Şahankaya-Adar, A., Dedeoğlu, S. ve Kurtuluş, G. (2023). Türkiye’de Kadın Kooperatifleri: Mevcut Durum Analizi, Kadın Güçlenmesi ve İstihdam Yaratma Potansiyeli, *Çalışma ve Toplum*, 2(77): 1174-1208.
- Taş, H. Y. ve Kazar E. N. (2019). İstanbul’daki Kadın Kooperatiflerinin Kadın Yoksulluğuna Etkisi, *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 13(19): 1836-1863.
- Taş, H. Y. ve Kazar, E. N. (2019). İstanbul’daki Kadın Kooperatiflerinin Kadın Yoksulluğuna Etkisi, *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 13(19): 1836-1863.
- Tekin, H. H. (2006). Nitel Araştırma Yönteminin Bir Veri Toplama Tekniği Olarak Derinlemesine Görüşme, *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 3(13): 101-116.
- TÜRKONFED. (2020). *Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Gündem Raporu: Kadın Kooperatifleri (Rapor No: 2)*. Türk Girişim ve İş Dünyası Konfederasyonu.
- Vatandaş, C. (2007). Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı, *Sosyoloji Konferansları*, (35): 29-56.
- WFTO. (2019). *Business Models That Empower Women (Rapor No:2)*. World Fair Trade Organisation.
- Yalçın, S. S. (2018). Kooperatif ve Kooperatifçilik, *Eskişehir Ticaret Odası Dergisi*, 35(121): 72-73.
- Yenihan, B. (2017). Bir Sosyal Politika Aracı Olarak Sosyal Güvenlik: Dünya’da ve Türkiye’de Gelişimi Üzerine Bir İnceleme, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 15(30): 177-196.
- Yıldırım-Aykurt, A. (2020). 21.Yüzyıl’da Sosyal Sorunlar ve Dezavantajlı Gruplar, *Journal of Awareness*, 5(3): 427-448.
- Zadil, E. (1969). Kooperatifçilik ve Raiffeisen, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (20): 115-150.
- Zengin, E. (1999). Yerel Hizmetlere Gönüllü Katılım, *Türk İdare Dergisi*, 71(422): 111-132.

İnternet Kaynakları:

- Antalya İl Tarım ve Orman Müdürlüğü. (2019, Aralık 6). Antalya Köy Pazarı Kuruluyor. Erişim adresi: <https://antalya.tarimorman.gov.tr/Haber/1053/Antalya-Koy-Pazari-Kuruluyor>

- Çakır, C. (2017, Ağustos 17). Kooperatifçiliğin Doğuşu (2): Rochdale Öncüleri. Erişim adresi: <https://www.aydinlik.com.tr/kooperatifciligin-dogusu-2-rochdale-onculeri-ege-agustos-2017>
- ICA. (2018). What is a Cooperative? Erişim adresi: <https://www.ica.coop/en/cooperatives/what-is-a-cooperative>
- İzmir Valiliği. (2018). Kooperatif ve Kooperatifçiliğin Tanımı. Erişim adresi: <https://izmir.csb.gov.tr/kooperatif-ve-kooperatifciligin-tanimi-i-1529>
- KEDV. (2022). KEDV Hakkında. Erişim adresi: <https://www.kedv.org.tr/kedv-hakkinda>
- Kepez Belediyesi. (2021). Kepez'den Kadın Kooperatiflerine Yine Büyük Destek. Erişim Adresi: https://www.kepez-bld.gov.tr/news_8512_Kepezden-kadin-kooperatiflerine-yine-buyuk-destek
- Kepez Belediyesi. (2022). Kepez Belediyesi, Kadın Kooperatiflerini İş Dünyası ile Buluşturdu. Erişim Adresi: https://kepez-bld.gov.tr/news_9447_kepez-belediyesi-kadin-kooperatiflerini-is-dunyasiyla-bulusturdu
- Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü. (2012, Aralık). Kooperatifçilik ve Kadın Kooperatifleri. Erişim adresi: <https://ticaret.gov.tr/data/5d4c0eed13b876180c773fbb/Kooperatif%C3%A7ilik%20ve%20Kad%C4%B1n%20Kooperatifleri%20Kitap%C3%A7%C4%B1k%2018.12.2012.pdf>
- Muratpaşa Belediyesi. (2024). Kadın Kooperatifleri 1 Milyon 704 Bin Liralık Satış Yaptı. <https://muratpasa-bld.gov.tr/haber/9040/kadin-kooperatifleri-1-milyon-704-bin-liralik-satis-yapti>
- Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2024). Ekonomi. Erişim adresi: <https://baka.gov.tr/antalya-yi-kesfet/ekonomi#:~:text=Antalya'n%C4%B1n%202020%20y%C4%B1l%C4%B1%20Gayri,sanayi%20sekt%C3%B6rlерinin%20turizme%20ba%C4%9F%C4%B1ml%C4%B1%20C4%B1%20y%C3%BCksector>
- Sosyal Ekonomi. (2021, Mart 11). Kadın Kooperatifleri ve Kadın Güçlenmesi. Erişim adresi: <https://sosyalekonomi.org/kadin-kooperatifleri-ve-kadin-guclenmesi/>
- Ticaret Bakanlığı. (2019a). Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi Anasözleşmesi. Erişim adresi: <https://ticaret.gov.tr/data/5d41a0d313b87639ac9e013d/8cdca2127f2668cc6c36d994707643d5.pdf>
- Ticaret Bakanlığı. (2019b). 50 Soruda Kooperatiflerin Desteklenmesi Programı (KOOP-DES). Erişim adresi: <https://ticaret.gov.tr/data/5f07058413b87611d894d0c3/50%20SORUDA%20KOOPDES%20K%C4%B0TAP.pdf>
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı. (2018). II. 100 Günlük İcraat Programı. Erişim adresi: <https://tccb.gov.tr/assets/dosya/2018-12-13-ikinci100gun.pdf>

Research Article

Kadın Kooperatiflerine Yönelik Bir Çalışma: Antalya Köy Pazarı Örneği

A Study on Women's Cooperatives: The Case of Antalya Village Market

<p>Şerife DURMAZ Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi serifedurmaz@akdeniz.edu.tr https://orcid.org/0000-0003-2739-9827</p>	<p>Büşra BARAN Bilim Uzmanı, Antalya busbaran@outlook.com https://orcid.org/0000-0001-5547-3460</p>
--	--

Extensive Summary

In cases where the needs of daily human life cannot be met on their own, cooperatives are organizations that ensure that needs are met on the basis of the principle of solidarity (Yalçın, 2018, p. 72). According to the definition of the International Cooperative Union, cooperatives are people-centered enterprises. Accordingly, cooperatives are enterprises established to fulfill common socioeconomic and cultural needs and aspirations (ICA, 2018a). There is no single definition of cooperatives in the literature. However, most definitions share some common characteristics. These include voluntarism, solidarity and cooperation (Ardakoç, 2021, p. 97). Cooperatives also contribute to the accumulation of labor and capital (Serinikli, 2017, p. 681).

Women have been deprived of many rights such as social, economic and property rights throughout history. Especially in countries with a traditional and patriarchal social structure, women become more vulnerable (Balkız and Öztürk, 2013, p. 8). This situation is effective in the fact that women have a large percentage in the disadvantaged group. At this point, one of the business models that can be used to eliminate the obstacles faced by women is cooperatives (TÜRKONFED, 2020, p. 15).

Cooperatives established and managed by women are called women's cooperatives (KEIG, 2018, p. 7). Women's cooperatives support women not only in the socio-economic sphere but also in cultural, psychological, entrepreneurial and skills areas (Ticaret Bakanlığı, 2019a, p. 3). Women's cooperatives emphasize women's identity and adopt an egalitarian approach to disadvantaged situations (Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü, 2012, p. 27).

Women's co-operatives can be analyzed on a separate axis because of their socio-economic advancement goals and their relatively flat (non-hierarchical) structure. Many women's co-operatives develop as a result of a bottom-up approach and reflect the needs of local communities. The sectoral distribution of women's co-operatives in Türkiye is similar to the global distribution (Çınar, Akyüz, Uğur-Çınar and Öncüler-Yayalar, 2021, p. 781). Women's cooperatives established by people from different geographies and identities in Türkiye and around the world do not only have in common the fact that they are established and run by women. Women's action among women members in cooperatives activates women's empowerment (Sosyal Ekonomi, 2021).

Women's cooperatives are successful organizations because they adopt a participatory development approach, have a gender-balanced approach, take into account women's identity, promote local values and take into account disadvantages, and provide production and employment in line with specific objectives. In this context, the objectives of women's cooperatives can be listed as improving the manual skills of their members through vocational training, providing the necessary equipment and inputs needed by their members in the production of goods and services, and meeting the socio-cultural needs

of their members and preparing the ground for them to live in a healthy and well-developed environment (Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü, 2012, p. 27-28).

Local government units may sometimes cooperate with non-governmental organizations and volunteers to provide certain services. In this case, they can cooperate with foundations, associations and cooperatives in order to consult the knowledge of local people in certain areas, to benefit from their experience and expertise, and to find solutions to basic economic problems such as poverty and unemployment (Zengin, 1999, p. 113).

In December 2018, the decision to "Initiate activities in cooperation with the Public Sector, Universities, NGOs and the private sector in order to strengthen women's cooperatives", one of the 25 actions identified for the Ministry of Family, Labor and Social Services within the scope of the Second Hundred Days Action Plan of the Presidency, was published. In 2019, Antalya Village Market was established by signing a cooperation protocol between Antalya Kepez Municipality and Antalya Provincial Directorate of Agriculture and Forestry in order to establish women's cooperatives and to bring natural products produced by women farmers into the economy. Therefore, the subject of this study is women's cooperatives and the problem of the study is "Do women's cooperatives contribute to women's empowerment?". This study was prepared to reveal the perspective of women cooperative members who sell at the Antalya Village Market.

The Second Hundred-Day Plan, published in December 2018, took official steps to strengthen and support women's cooperatives in Türkiye. In this context, this study is important in terms of expanding the literature on women's cooperatives, raising awareness of public support among cooperative members, exploring the goals and outcomes of women's cooperatives by comparing the views of different parties, and strengthening the literature by examining the local women's cooperative situation from different perspectives.

The sample for this study was selected as Antalya Village Market. There are 22 women in the sample, 5 of whom are cooperative managers and 17 of whom are cooperative members. The research was prepared according to the qualitative analysis method. After a literature review, an interview form was prepared. Five pilot interviews were conducted with the interviewees. The interview form was revised according to the results obtained from the pilot interviews. In-depth interviews were conducted with the interviewees using the finalized interview form. In-depth interviews were conducted face-to-face. Data collection and data analysis processes were carried out simultaneously. Participants were coded while analyzing the data. During the interviews, voice recordings were taken with the permission of the participants. The audio recordings were transcribed in MAXQDA 2020 version. The data obtained were coded and re-evaluated within the framework of certain themes. As a result of the study, a total of 6 themes were obtained. The themes obtained were visualized with creative coding.

The results of the study are presented in the form of comparison results obtained from cooperative managers and cooperative member women through closed-ended questions and theme results obtained from cooperative member women through open-ended questions. According to the comparison results, only the reasons for establishing a cooperative and the reasons for the cooperative's success were consistent. The other comparison results reveal the existence of opposing situations. According to the results obtained from the themes, members define cooperatives as "cooperation and solidarity". According to the results of the study, partners did not face any obstacles in the labor market before joining the cooperative. The reason for joining the cooperative was to increase their sales potential. It was found that members did not experience gender discrimination. Finally, it was found that women members of the cooperative were not aware of public support and had expectations for more public support.